

Kinesiska investeringar i Afrika: ett arbetstagarperspektiv

Håller Afrika på att bli den fot som det kinesiska ekonomiska undret står på? Under de senaste åren har det omfattande kinesiska intresset för Afrika fått alltmer uppmärksamhet. Den kinesiska jakten på råvaror har inneburit att de köper upp allt de kan av afrikanska oljefält, gruvor och plantager. Råvaruanalytiker frågar sig om de håller på att bli kontinentens nya kolonialherrar. År 2009 presenterades den omfattande forskningsstudien "Chinese Investments in Africa: Opportunity or Threat for Workers?" av African Labour Research Network (ALRN) baserad på fallstudier av Kina-Afrika-samarbetet i tio afrikanska länder. Den digra rapporten (421 sidor) ställer ett flertal viktiga frågor om samarbetet: är det ett syd-syd samarbete eller en form av neo-kolonialisering; leder det till en industrialisering av Afrika eller till ett bevarande av Afrika som råvaruleverantör; är de arbetsrättsliga förhållandena bättre eller sämre hos de kinesiska arbetsgivarna i Afrika och vilka är de fackliga erfarenheterna hittills; kommer kinesiska varor att ersätta och slå ut afrikansk produktion eller blir de ett komplement. Den digra rapporten ger en föga smickrande bild av kinesiska investeringar. Rapportens författare är Yaw Baah och Herbert Jauch.

Rapportens lansering skedde bl a i anslutning till WTOs ministerkonferens i Genève november-december 2009. Där presenterades också en sammanfattning av den digra rapporten. Sammanfattningen återges här i Globalt Perspektiv i svensk översättning.

Förord

Efter Mao Zedongs död 1976 genomförde Kinas styrande kommunistparti viktiga politiska och ekonomiska förändringar och förklarade att "maoism" som hade kännetecknat de politiska och ekonomiska ramarna för den kinesiska revolutionen sedan 1949 var avslutad. Partiets centralkommitté deklarerade ett slut på den "massomfattande klasskampen" och övergick till att inrikta sig på "socialistisk modernisering". I december 1978 tillkännagav Deng Xiaoping de politiska marknadsreformer som banade vägen för Kinas ökande övergång till kapitalistisk produktion. Under beteckningen "Socialism med kinesiska särdrag" genomförde landet en politik för ekonomisk liberalisering och privata investeringar, först genom "särskilda ekonomiska zoner", som nu har blivit ett "normalt" och återkommande inslag i den kinesiska ekonomin. Kina uppnådde en årlig BNP-tillväxt runt 10 % och hade 2008 vuxit till den näst största ekonomin efter USA. Kinas sammanlagda BNP uppgick till US\$ 3823,2 miljarder medan dess BNP per capita uppgick till cirka US\$ 2 839, och placerade Kina bland de lägre medelinkomstländerna.

2006 hade Kina passerat Frankrike och Storbritannien för att bli en "global workshop", som produ-

cerar huvuddelen av världens leksaker och skor samt stora mängder textilier och elektriska apparater. 2004 konsumerade Kina redan 7,4 % av världens olja, 31 % av kolet, 30 % för järnmalm, 27 % av valsat stål, 25 % aluminium och 40 % av världens cement. Kina är den största mottagaren av utländska direktinvesteringar (FDI) med ett inflöde av US\$ 84 miljarder år 2008. Landets snabba industrialiseringsprogram kommer att fortsätta i många år framöver, även om den globala finanskrisen har påverkat den kinesiska exporten negativt och resulterat i massiva förluster av arbetstillfällen inom exportindustrin. Vid slutet av 2007 hade Kina också blivit en viktig utländsk investerare med 7 000 kinesiska företag som investerade US\$ 118 miljarder i 173 länder. Detta har gjort Kina till en integrerad del av ett globalt, kapitalistiskt ekonomiskt system trots socialistiska symboler och den stundtals ideologiska retoriken framfört av kommunistpartiet.

Transnationella företag (TNCs) använder Kina som en gigantisk exportproduktionszon som levererar till västvärldens återförsäljare (ex Wal-Mart). Under de senaste åren har kapital- och teknikintensiva branscher (t.ex. bilar, flyg och kemisk industri) också börjat flytta sin produktion till Kina. Landet är nu den näst största bilmarknaden och det såldes 5,92 miljoner

bilar under 2005. Kina har också blivit den största exportören av IT-produkter.

Kinas framväxt som en industriell jätte är kopplad till de transnationella företagens strävan efter högre vinst genom framsteg inom teknik och kommunikation för att flytta produktionen till platser där arbete och resurser (såsom energi) är billigare och avkastningen är högre. Kinas industrialiseringsstrategi är beroende av fortlöpande inflöde av utländska direktinvesteringar (FDI) och växande export. På samma sätt kommer Kina att behöva ett ökat utbud av råvaror för att driva det industriella uppsvinget. Globala priserna på stål, koppar, olja och sjöfart ökade till följd av stark efterfrågan från Kina som sedan 2003 är den näst största konsumenten av petroleumprodukter (efter USA). Oljeavtal ingicks med Iran, Venezuela, Indonesien, Thailand och flera afrikanska stater som inkluderar Sudan, Angola och Nigeria.

Handeln mellan Kina och Afrika ökade 2005 med över 40 % till US\$ 33 miljarder och denna trend har fortsatt sedan dess. De främsta orsakerna till denna ökning är den kinesiska importen av olja och råvaror och den kinesiska exporten av konsumtionsvaror till Afrika. Afrika har allt större betydelse som källa till råvaror som behövs för Kinas fortsatta industriutveckling. Kinesiska investeringar på den afrikanska kontinenten inriktas på olje- och energisektorn, gruv- och anläggningsindustrin. Flera kinesiska textil- och konfektionsföretag investerade i Afrika för att kringgå exportbegränsningarna i USA och EU. Dessutom är kinesiska företag involverade i infrastruktur- och telekommunikationsprojekt i Nigeria, Ghana och Angola.

Det är mot denna bakgrund som toppmötet Kina-Afrika (China-Africa Summit) i november 2006 och Kinas förnyade intresse för Afrika måste förstås. Kina är i huvudsak intresserad av naturresurser och råvaror och erbjuder investeringar i vägar, järnvägar och infrastruktur. De avtal som slöts mellan Kina och Afrika under toppmötet har ett värde av US\$ 1,9 miljarder och innefattar bl a en aluminiumfabrik i Egypten, en motorväg i Nigeria, ett telefonnät på landsbygden i Ghana, ett kopparprojekt i Zambia och ett ferrokrosmältverk i Sydafrika.

Förslaget att genomföra en studie om kinesiska investeringar i Afrika från ett arbetstagarperspektiv framkom vid ett seminarium för fackföreningsledare och fackliga utbildare i Johannesburg, Sydafrika, i november 2006. Studien genomfördes sedan av African Labour Research Network (ALRN), som samlar afrikanska fackligt baserade forskningsorganisationer. Fallstudier genomfördes i Ghana, Zambia, Zimbabwe, Sydafrika, Namibia, Angola, Nigeria, Tanzania, Kenya och Malawi. Denna skrift sammanfattar de viktigaste resultaten av studien och vi hoppas att det kommer att hjälpa de afrikanska arbetarna och deras fackföreningar för att möta de utmaningar som är förknippade med kinesiska investeringar och handel på kontinenten.

*Anthony Yaw Baah och Herbert Jauch
Accra och Windhoek, juni 2009*

Kort historisk översikt

Efter den kinesiska revolutionen 1949 började Kina växa från en regional till en global makt. Under 1960- och 1970-talet kämpade de flesta afrikanska länder för frihet från kolonialt styre. Beslutna att utvidga sitt inflytande i hela Afrika, gav Folkrepubliken Kina de afrikanska befrielseörelserna sitt stöd, en politik som fortfarande uppskattas av afrikanska regeringar än idag. Under det "kalla kriget" (1948-1990), tävlade Kina med både väst och Sovjetunionen om inflytande i självständiga Afrika, och vid 1970 hade Kina etablerade diplomatiska förbindelser med alla länder som hade blivit självständiga, utom Libyen.

Kinas ekonomiska och politiska intressen har också förändrat dess förbindelser med utvecklingsländer. Från 1960-talet till 1970-talet drevs relationen mellan Kina och Afrika huvudsakligen av Marx och Maos anti-kapitalistiska ideologier, samt genom insatser mot Sovjets inflytande i stater som Angola och Kongo (senare Zaire och nu Demokratiska Republiken Kongo). Under den tiden bestod Kinas stöd till Afrika främst av moraliskt och materiellt stöd till befrielsekampen. Detta förändrades under 1980-talet då förhållandet flyttades från ideologiskt stöd till ekonomiskt samarbete baserat på gemensamma mål. En annan förändring skedde i och med det kalla krigets slut 1990 när Kina började fästa stor vikt vid både politiska och ekonomiska fördelar och till utvecklingen av bilaterala förbindelser "på bred front". Kina utökade också sitt samarbete med andra länder i syd, till exempel i Latinamerika, Asien och Mellanöstern.

Kina försöker framställa sig som en attraktiv partner - en handelspartner, en investerare, en teknologileverantör, en leverantör av krediter, bistånd och politisk vänskap, allt byggt på principen om "icke-inblandning" i inre angelägenheter. I ekonomiska termer är den absolut viktigaste dimensionen av kinesiskt engagemang de mångmiljardavtal man ingått inom energisektorn, särskilt i Afrika. Det verkar finnas en direkt korrelation mellan Kinas snabba ekonomiska tillväxt, särskilt dess enorma förbrukning av energi, och dess djupare engagemang i Afrika.

Idag är Kina huvudsakligen marknadsinriktad, driven av pragmatiska överväganden och mindre ideologiskt motiverad. Professor Kwesi Prah noterade att "nu i stort sett rensad från något ideologiskt innehåll, är Kinas engagemang i Afrika motiverat av en akut kommersiell agenda som syftar till att försörja landets spirande ekonomi". Fyrtiosju afrikanska länder har nu diplomatiska förbindelser med Kina.

Ekonomiska reformer i Kina

Den statliga ekonomin har varit ryggraden i Kina, som grundlägger både ekonomins struktur och riktning. Som den historiska grunden för Kinas nivå på utveckling och produktivitet sedan 1949, utgör den den centrala fokus för reformprocessen och att öppna för omvärlden. Kinesiska statsägda företag fortsätter att få statligt stöd och beskydd.

Det har hävdats att sociala och ekonomiska resurser inte tidigare fördelades optimalt eller användes

effektivt och att trots de ekonomiska och de sociala landvinningarna som gjordes mellan 1950 och mitten av 1970-talet, släpade produktionen av livsmedel och konsumtionsvaror efter. Vad som förstärker Kinas ekonomiska expansion är en reformprocess som främjar skatteeffektivitet och kanaliserar de ekonomiska och mänskliga resurserna till de effektivaste företagen. Kinas omstrukturering av statligt ägda företag syftade till att uppnå en optimal fördelning.

Alltsedan den kinesiska revolutionen 1949 fram till 1970-talet omvandlades Kinas ekonomi kontinuerligt till en fullt utvecklad offentligt ägd ekonomi. 1978 stod denna ekonomi för 98 % av Kinas BNP och nästan 100 % av det totala värdet av industriproduktionen. Av detta framställdes 77,6 % av industrier ägda av staten och 22,4 % producerades av kollektiv och kooperativ i städer och på landsbygd.

Efter tillkännagivandet av marknadsreformen i december 1978 förklarade det kommunistiska partiets centralkommitté i oktober 1984 att Kina måste stärka företagets vitalitet, i synnerhet de stora företagens som ägdes av "folket". Den föreslog vidare, enligt principen att skilja ägande och operativa rättigheter, att statligt ägda företag skulle beviljas rättigheter när det gäller produktion, leverans och marknadsföring, behålla kapital, sysselsättning, bonusar och prissättning.

Sedan omkring 1990 tycks Kinas ekonomiska planerare och teoretiker ha beslutat att reformen av statsägda företag måste vara marknadsstyrd. Särskilt Deng Xiaoping utvecklade tanken att en planekonomi inte är detsamma som socialism, inte heller är en marknadsekonomi detsamma som kapitalismen. 1992, under den 14:e nationella kongressen, förklarade kommunistpartiets centralkommitté att det slutliga syftet med det ekonomiska systemet var att utveckla en "socialistisk marknadsekonomi".

Genom införandet av reformering av statsägda företag har företagen vuxit i både vitalitet och kvalitet. Utrustning har moderniserats och utvecklingen av strategiska sektorer såsom kommunikationer, energi, infrastruktur och grundläggande råvaror och bearbetade material har förbättrats enormt. Statsägda företag har gjort stora bidrag till Kinas ekonomiska framsteg och dess omfattande av den globala ekonomin. Efter nästan 20 år av omstrukturering av företag har statsägda företagen gått från statligt skydd till att möta marknadens svängningar.

Kinas ekonomiska utsikter och förbindelser med Afrika

Nästan 30 år av reformer och öppning av ekonomin har medfört dramatiska förändringar i Kina. Från 1979 till 2004 registrerad Kina en genomsnittlig BNP-tillväxt på 9,4 % per år och landets internationella handel med 16,7 %. Omkring 220 miljoner människor har lyfts ur kronisk fattigdom. Trots dessa resultat tillhör Kina fortfarande gruppen lägre medelinkomstländer, med en BNP per capita på cirka US\$ 2 839 under 2008. Enligt Kinas ambassadör i Sydafrika finns 26 miljoner

människor på landsbygden som lever på mindre än en halv USA dollar per dag, och 22 miljoner invånare i städerna är fortfarande beroende av akut stöd för sin existens.

Under 2004 uppgick den totala handelsvolymen mellan Kina och Afrika till US\$ 29,46 miljarder, en ökning med 58,9 % jämfört med föregående år. Kinas import från Afrika uppgick till US\$ 15,6 miljarder, en ökning med 87,2 %. Enligt ofullständig offentlig statistik uppgick investeringar av kinesiska företag i Afrika till US\$ 625 miljoner, medan US\$ 135 miljoner investerades enbart under 2004.

Kina skapar strategiska allianser med oljerika stater i Fjärran Östern och Afrika. Dessutom har Kina redan investerat enorma summor i kolbearbetningsanläggningar för att skapa en oberoende strategisk reserv av sina enorma koltillgångar.

Som tidigare omnämnts övergick under 1980-talet relationen mellan Kina och Afrika från politiskt stöd och generöst bistånd till ekonomiskt samarbete med syfte att uppnå ömsesidiga fördelar genom praktiska resultat och gemensam utveckling. 1989 fanns det 33 gemensamma projekt i Afrika, motsvarande ett värde av US\$ 1,7 miljarder. Kinafinansierade projekt i Afrika var relativt begränsade även i slutet 1990-talet, till antalet enbart cirka 50 per år över hela kontinenten. Efter Forum for China and Africa Cooperation (FOCAC) år 2000 har Kinas andel av investeringar och handel ökat betydligt. Som en del av sin "go abroad"-strategi, har den kinesiska regeringen etablerat centra för att främja handel och investeringar i ett flertal afrikanska länder, däribland Egypten, Mali, Guinea, Elfenbenskusten, Nigeria, Zambia, Tanzania, Gabon, Kamerun, Moçambique, och Kenya. Kina har också tecknat avtal som främjar investeringar med mer än 20 länder i Afrika. 2004 hade kinesiska investerare etablerat företag i 49 afrikanska länder huvudsakligen som joint venture-företag inom gruv-, olje-, jordbruks-, tillverknings-, handels-, telekommunikations-, elektronisk industri-, textil-, transport-, bygg- och andra infrastrukturella utvecklingsprojekt. De viktigaste destinationerna i Afrika för kinesiska investeringar är Sydafrika, Algeriet, Sudan, Nigeria, Zambia och Angola. År 2008 kommer antalet stora kinesiska företag i Afrika att vara omkring 800.

Kinesiska investeringar och handel idag

Med tanke på Kinas växande efterfrågan på energi och naturresurser till sin industriella tillväxt, är stommen i Afrikas export till Kina mineraler, olja och timmer. Angola, Demokratiska Republiken Kongo och Sudan är stora exportörer av råolja för att möta Kinas efterfrågan på energi. Kamerun och Kongo-Kinshasa är tillsammans med Moçambique och Tanzania exportörer av trä, medan Ghana, Namibia och Zambia levererar icke järnhaltiga basmetaller. Sydafrika exporterar järn- och stålprodukter till Kina, medan Kamerun, Sudan och Tanzania exporterar bomull. I samtliga fall innebär exporten mycket liten behandling i Afrika.

Tabell 1: Kinas export till Afrika

Rank	Land	Värdet av exporten (i miljoner dollar)
1	Sydafrika	5 768,79
2	Egypten	2 976,32
3	Nigeria	2 855,67
4	Algeriet	1 951,58
5	Marocko	1 569,61
6	Benin	1 452,37
7	Sudan	1 416,87
8	Angola	894,37
9	Ghana	802,94
10	Togo	704,04
Sammanlagda kinesiska exporten till Afrika		26 704,90

Källa: Centrum för kinesiska studier, i Berndsen och Pennington 2008

Tabell 2: afrikanska länder som exporterar till Kina

Rank	Land	Värdet av exporten (i miljoner dollar)
1	Angola	10 930,88
2	Sydafrika	4 095,29
3	Kongo	2 784,61
4	Ekvatorialguinea	2 537,59
5	Sudan	1 941,42
6	Libyen	1 694,29
7	Gabon	816,85
8	Mauretanien	402,02
9	DRC	368,46
10	Marocko	359,47
Kinas totala import från Afrika		28 767,6

Källa: Center for Chinese Studies, i Berndsen och Pennington 2008

Sydafrika lockar den största andelen av kinesiska investeringar i Afrika. De kinesiska direktinvesteringarna i Sydafrika uppskattas till ett totalt värde av US\$ 6 miljarder (kumulativt). De sektorer som har dragit till sig kinesiska investeringar i Sydafrika innefattar energi, teknik, gruv- och metallindustri, elektronik, telekommunikation, textil, kommersiell bankverksamhet, transport, tillverkning, byggnation och bilar. Den enskilt största kinesiska investeringen i Sydafrika skedde inom den finansiella sektorn 2007 när Industrial and Commercial Bank of China (ICBC) köpte 20 % av aktierna i Standard Bank of South Africa värt US\$ 5,5 miljarder. Liksom i andra afrikanska länder, etablerar sig kinesiska byggföretag i Sydafrika. De innefattar China Overseas Engineering Company (COVEC), som nyligen fick ett kontrakt på US\$ 61 miljoner om civilingenjörskomponenten vid Vaal

River Eastern Sub-System Augmentation Project. Inom tillverkningsindustrin gör Shanghai Industrial Investment Corporation (SIIC), ett dotterbolag till statligt ägda Shanghai Industrial, mycket betydande inbrytningar inom den välutvecklade lätta tillverkningsindustrin i Sydafrika. Bolaget har hittills investerat i fjorton företag, främst i KwaZulu-Natal provinsen. Sydafrikas gruvnäring, transportsektor och detaljhandel har också lockat kinesiska investerare. Mellan 100 000 och 200 000 kinesiska invandrare beräknas vara involverade i detaljhandel med Sydafrika.

Det är intressant att notera att Sydafrika är det enda afrikanska landet med betydande utländska direktinvesteringar i Kina. Sydafrikanska investeringar i Kina, främst inom gruv- och finanssektorn, värderas till cirka 700 miljoner dollar. Kumba, ett sydafrikanskt företag, investerade 1994 US\$ 10 miljoner i en järnmalmsterminal på Qingdao Port i Kina. Ett annat sydafrikanskt bolag, SABMiller, trädde i ett joint venture och är för närvarande Kinas näst största bryggeri med intresse i 33 bryggerier över hela Kina.

Zambia är en annan viktig destination för kinesiska investeringar i Afrika. Zambias relationer med Kina går tillbaka till 1964 vilket gör Zambia till en av Kinas äldsta partners i Afrika. Enligt Zambia Development Agency (ZDA), investerade mellan 1993-2007 totalt 166 kinesiska företag US\$ 666 miljoner i Zambia och skapade över 11000 arbetstillfällen under perioden. Tillverkning, byggande, gruvverksamhet, detaljhandel och turism lockade till de största kinesiska investeringarna. Kinesiska investeringar står för 10,5 % av de totala utländska direktinvesteringarna i landet.

Bland de stora kinesiska projekten i Zambia under den senaste tiden är investeringen i Chambishigruvorna i Copperbeltprovinsen till ett värde av US\$ 20 miljoner. Sysselsättningen i gruvan har sedan dess ökat från 143 under 1998 till 2000, exklusive 168 kinesiska anställda. Kinesiska företag investerade i ytterligare fem gruvföretag i Zambia mellan 2000 och 2007 till ett värde av US\$ 35 miljoner. Dessa projekt förväntas skapa omkring 550 arbetstillfällen. Kinesiska företag deltar även i större byggnadsprojekt i Zambia. Under 2008 tilldelade den zambiska regeringen två kinesiska företag sju EU-finansierade vägbyggnadskontrakt värda US\$ 19 miljoner. Andra investeringar i Zambia omfattar uppförandet av regeringsbyggnader (inklusive ett museum, en festsal och ett konferenscenter), Football House (ett nytt huvudkontor för Football Association of Zambia), Lumwana Power Project (strömförsörjning för Lumwana koppargruva), Larfarge Cement Plant utanför Lusaka, vägen Lundazi-Chamma, och vattenkraftverk vid Kafue Gorge i södra Zambia.

I **Angola** godkände Angolan Agency for Private Investments (ANIP) 50 kinesiskt finansierade projekt mellan 2005 och 2007. Innan dess hade Angola gynnats från kinesiska investeringar i upprustning av den 444 kilometer långa Luanda Railway, värderat till

90 miljoner US\$ samt upprustning och utbyggnad av el i Luanda, Lubango, Namibe och Tombwa värt US\$ 55 miljoner. I mars 2004 Kina och Angola undertecknade ett ekonomiskt och kommersiellt samarbetsavtal värt US\$ 2 miljarder. Det har rapporterats att värdet av avtalet sedan har stigit till US\$ 9 miljarder. Under 2005 beviljades US\$ 2,9 miljarder av China International Fund Ltd, ett privat Hong Kong-baserad institution, för att stödja Angolas återuppbyggnad efter det långa inbördeskriget. Kineserna har också visat intresse för Angolas diamanter. 2005 undertecknades ett joint venture-avtal mellan Angolas statsägda diamanbolag (ENDIAMA) och China International Holding Ltd för prospektering, produktion och marknadsföring av diamanter. För närvarande finns över 100 kinesiska företag som är verksamma i Angola. Två kinesiska byggföretag, China Jiangsu och China Roads and Bridges Corporation har planerat att investera US\$ 5 miljoner respektive US\$ 1,1 miljarder i Angola. Kinesiska företag är engagerade i återuppbyggnaden av 317 kilometer av vägen mellan Luanda och Uíge. Den första fasen av projektet omfattar 31 kontrakt energiförsörjningen, vatten, hälsovård, utbildning och kommunikation. Kinesiska konstruktionsföretag är också involverade i byggandet av stadia i Cabinda, Huila, Benguela, Huambo och Lunda för 2010 African Cup of Nations.

Nigeria är en annan viktig destination för kinesiska investeringar i Afrika. Med sitt höga befolkningstal och stora oljetillgångar, lockades kinesiska affärsmän och industrialister till Nigeria på 1960-talet efter att Nigeria blivit självständigt från det brittiska koloniala styret. Formella bilaterala förbindelserna mellan Nigeria och Kina inleddes den 10 februari 1971 med undertecknandet av den gemensamma kommunikén om upprättandet av diplomatiska relationer och inrättandet av den kinesiska ambassaden i Lagos. Kina-Nigeria relationer har sedan dess fortloppet stadigt och väl. De två länderna har samarbetat inom ett antal frågor på internationell nivå. De två har undertecknat avtal om handel och främjande av investeringar. Stående bland dem är ett avtal om råolja till ett värde av US\$ 800 miljoner som undertecknades i juli 2005 mellan Kinas Petro China International och Nigerias National Petroleum Corporation (NNPC). Kinas kustnära oljeproducent CNOOC har investerat US\$ 2,3 miljarder i Nigerias olje- och gasfält.

Det finns en ökande trend av kinesiska investeringar i detaljhandeln och andra ekonomiska sektorer i Nigeria. År 2004 uppskattades att mer än 20 000 kineser bodde och arbetade i Nigeria. 2007 hade enligt Nigeria Immigration Service den kinesiska befolkningen i Nigeria ökat till 70 000. Kinesiska handlare är huvudsakligen verksamma inom detaljhandel med lätta industrivaror, textilier, elektriska och elektroniska prylar. Andra sektorer som har gynnats av kinesiska investeringar - bortsett från olja och gas - omfattar byggnation, tillverkning, jordbruk och tjänster. Enligt officiella uppgifter från Corporate Affairs Commission (CAC), finns för närvarande över 1 000 kinesiska företag som är regi-

strerade i Nigeria.

De stora kinesiska investeringarna i Nigeria på senare tid omfattar byggandet av en 125 kilometer lång sexfilig väg i Port Harcourt (navet i Afrikas oljeindustri) genom China Harbour Engineering Corporation värd 1 miljard US\$; byggandet av en 100 megawatt vattenkraft anläggning för Power Holding Corporation of Nigeria (PHCN) och delstaten Zamfara genom China Geo-Engineering Corporation värd 65 miljarder US\$; China National Overseas Oil ,Company Limiteds (CNOOC) kontrollerar 45 procent av oljefälten i kustnära djuphav värda US\$ 2,3 miljarder; Petro China's råolja försäljning sker i samarbete med nigerianska National Petroleum Corporation värt US\$ 800 miljoner; och moderniseringen av Nigerias enkelspåriga järnväg från Lagos till Kano via Abuja som ska genomföras i fem segment under en femårsperiod och beräknas kosta US\$ 8,3 miljarder när den är klar. Därtill har två kinesiska företag, Delta Services och Western Metal, licensierats att driva kraftverk som använder kol i provinserna Kogi respektive Benue. Projekten är värda US\$ 80 miljoner. Andra kinesiska investeringar är Huawei Equipments överenskommelse med GV Telecoms/Prestel till ett värde av US\$ 250 miljoner och det ekonomiska stöd som ges till Reliance Telecommunications Limited av China Development Bank och som främjas av Huawei Technologies är värt US\$ 20 miljoner.

Kenya och Kina upprättade diplomatiska förbindelser 1964. Kina uppmuntrar sina företag att importera kenyanska varor, öka investeringarna i Kenya och att delta i Kenyas ekonomiska infrastruktur, konstruktion, tillverkning och jordbruk. Antalet kinesiska företag som erhållit kontrakt i Kenya har ökat under de senaste åren. Kinesiska företag har successivt gått om sina brittiska och amerikanska motsvarigheter i fråga om antalet kontrakt tecknade under de senaste åren.

Turismen är en mycket viktig sektor inom den kenyanska ekonomin. För att stimulera kinesiska investeringar inom turistsektorn har Kenya tillsammans med några andra afrikanska länder (Egypten, Sydafrika, Etiopien, Kenya, Tanzania, Zambia, Mauritius, Seychellerna, Zimbabwe och Tunisien) beviljats "Approved Destination Status" av den kinesiska regeringen.

Kinesiska investeringar i Kenya är för närvarande till antalet ungefär 96 med en personalstyrka på cirka 6 700 kenyansk medborgare och ett investeringskapital på US\$ 52,6 miljoner. Enligt Kenya Investment Authority (KIA) var det sammanlagda värdet av utländska direktinvesteringar från Kina mellan 2000 och 2005 US\$ 32 miljoner jämfört med ett totalt inflöde av utländska direktinvesteringar till ett värde av US\$ 446 miljoner. Den kinesiska företag som investerar i Kenya är mestadels helägda av den kinesiska regeringen.

Kinesiska företag är delaktiga i andra ekonomiska verksamheter i Kenya. Exempelvis har ett avtal om kustnära provborrning undertecknats av

Kenya och Kina som tillåter det kinesiska CNOOC att operera inom sex oljeblock omfattande 44 500 kvadrat miles i landets norra och södra del. Ett kinesiskt läkemedelsföretag, Beijing Holley20 Cotec Pharmaceuticals, har etablerat ett läkemedelsdistributionscenter i Nairobi för att betjäna östra och centrala Afrika. 2007 undertecknade China Jinchuan Group och det kanadensiska gruvbolaget Tiomin Resources ett joint venture-avtal omfattande US\$ 9,34 miljarder för att finansiera utvecklingen av ett mineralsandsprojekt i Kwale i Kenya.

Ghana, till skillnad från Angola, Nigeria och Sydafrika, lockar en relativt liten andel av totala utländska investeringar i Afrika. Men med inrättandet av Ghana Investment Promotion Centre (GIPC) 1994, har Ghana gjort upprepade försök att locka utländska direktinvesteringar. Tillgänglig statistik visar att mellan september 1994 och december 2006 har 2 178 projekt med ett totalt investeringsbelopp US\$ 4,6 miljarder registrerats. Bara under 2006 var 238 projekt till ett värde av 3 miljarder dollar registrerade. Tillsammans förväntades dessa projekt generera 12 044 nya arbetstillfällen. Under 2007 registrerade GIPC 305 projekt med beräknat utländskt inslag på totalt US\$ 5,56 miljarder. Över 25000 arbetstillfällen väntas genereras från dessa projekt. I linje med den allmänna uppåtgående trenden har de kinesiska investeringarna i Ghana ökat kraftigt under de senaste åren, särskilt efter 2000. För närvarande är Kina ett av de 10 länder som valts ut av Ghanas Investment Promotion Agency för ökad och "fokuserad" investeringsverksamhet under GIPC's Investor Targeting Strategy. Denna investeringsinriktade verksamhet har gett goda resultat i form av kinesiska investeringsflöden till Ghana. Mellan september 1994 och december 2007 registrerade GIPC 336 kinesiska projekt. Det uppskattade värdet av projekten var US\$ 238,5 miljarder. Projekten var antingen helägda av kinesiska investerare eller ägda gemensamt av investerare från Kina och Ghana. Tillverknings- och handelssektorerna lockar en stor del av kinesiska investeringar i Ghana. Under perioden 1994 till 2007 gick cirka 35 procent av kinesiska investeringar i Ghana till tillverkning och 24 procent till handel.

Den höga tillväxttakten i kinesiska investeringar i Ghana har tillskrivits den rådande investeringsvänliga atmosfären i landet. Den relativa freden i Ghana, jämfört med andra länder i den västafrikanska ekonomiska regionen, har gjort landet till ett populärt mål för investerare, inklusive kinesiska investerare. GIPCs investeringsfrämjande verksamhet inriktad på Kina och nio andra länder förklarar delvis den uppåtgående trenden. De stora kinesiska investeringarna i Ghana har skett i form av offentligt utvecklingsbistånd. Efter Forum of China-Africa Cooperation 2000 (FOCAC), har Kina väsentligt ökat sitt ekonomiska stöd till utvecklingen av Ghanas ekonomiska infrastruktur. Kinas ekonomiska åtaganden till Ghanas infrastrukturprojekt under de senaste åtta åren uppskattas till ca US\$ 1 miljard. Följande är några av de Kina-finansierade projekten:

byggandet av en militäranläggning i Ghanas huvudstad Accra till ett värde av US\$ 3,9 miljarder (projektet avslutades 2004); US\$ 18 miljarder dollar i bidrag till hjälp till utveckling av kooperativen i Ghana; upprustning av den 17,9 km långa Ofankon-Nsawam Road under 2003 med ett bidrag på US\$ 22 miljarder; byggandet av ett kontorskomplex för försvarsministeriet och utrikesdepartementet; byggande av tre modellskolor; renovering av Peduase Lodge; och byggandet av fas I av National Communications Backbone Network Project som slutfördes juni 2008, finansierat med ett lån på US\$ 30 miljarder från China ExIm Bank; uppförandet av två arenor i Tamale och Sekondi-Takoradi med ett lån på US\$ 38,5 miljarder från China EX-Im Bank, för 2008 African Nations Cup (fotbollscup) som arrangerades av Ghana. De två arenorna byggdes för en total kostnad på US\$ 313,5 miljarder genom Shanghai Construction Group of China (Barclays Bank of Ghana stödde projektet med ytterligare lån på US\$ 275 miljarder). Vidare ett lån på US\$ 30 miljarder för genomförande av ett särskilt kommunikationsstrategisystem för Ghanas säkerhetstjänst till ett värde av US\$ 30 miljarder (år 2007); och ett US\$ 90 miljarder lån för elektrifiering av landsbygden. Den största kinesiska investeringen i Ghana hittills är det pågående byggandet av en 400 megawatt damm vid Bui i regionen Brong Ahafo av SinoHydro Corporation, värt US\$ 622 miljarder (med kinesiskt lån på US\$ 562 miljarder).

Kina har investerat kraftigt inom olika sektorer i andra afrikanska länder däribland Moçambique, Tanzania, Djibouti, Uganda, Elfenbenskusten, Demokratiska republiken Kongo, Gabon, Mali, Namibia och Sierra Leone. Det statligt ägda China Road och Bridge Corporation hade ensamma omkring 500 projekt i Afrika under 2004. I **Moçambique** är kinesiska företag inblandade i reparation av mer än 600 kilometer vägar och upprustning av en bro mellan Moçambique och Tanzania. Kinesiska företag reparerar vattensystem i Maputo, värt US\$ 30 miljarder, och i Beira och Quelimane till ett värde av US\$ 45 miljarder. I **Sudan** har kinesiska företag, förutom från de enorma investeringarna i olja, tilldelats kontrakt för att bygga Merowedammen på Nilen. Kina har stött ett antal byggavtal såsom utrikesministerierna i **Djibouti** och **Uganda**; presidentpalats i Kinshasa, parlamentsbyggnad i **Elfenbenskusten**, Gabon och Moçambique, och fotbollstadion i Tanzania, Centralafrikanska republiken, Ghana och Mali. I **Namibia** har kinesiska företag byggt domstolar, sjukhus, polishus och skola för utbildning av fängelsepersonal.

Kina investerar i **Demokratiska Republiken Kongo** (DRC) där Fezo mining, ett joint venture projekt mellan de kinesiska företagen Wambao Resources Corporation och några kongolesiska affärsmän, bygger en pyrometallurgisk anläggning som kommer att producera 1000 ton ren kobolt per år. I Gabon har ett kinesiskt konsortium lett av China National Machinery and Equipment Import and

Export Corporation (CEMEC) beviljats tillstånd att utnyttja järnmalmreserver och bygga järnväg till fyndigheterna. I **Sierra Leone** har Kina inrättat en ekonomisk samarbetszon, som har lockat till sig cirka 20 kinesiska små och medelstora företag.

Förutom finansiering av infrastrukturella utvecklingsprojekt har Kina investerat i personalutveckling i Afrika. China African Human Resources Development Fund hade organiserat utbildning av närmare 10 000 afrikaner i slutet 2004 och 3800 platser var planerade för vart av åren 2005 och 2006. Över 15 000 stipendier erbjöds de 52 afrikanska länderna under 2005. Kina har lämnat tekniskt bistånd till mer än 600 lärare. Inom området hälso- och sjukvård har 1500 kinesiska läkare hittills arbetat i många länder över hela kontinenten.

Vid FOCAC 2006 lovade Kina att utbilda 15 000 afrikaner. Ytterligare löften gavs om att skicka 100 ledande jordbruksexperter till Afrika, bygga 60 sjukhus och malariakliniker över hela kontinenten, bistå med kinesiskt tillverkad malariamedicin, skicka 300 ungdomsledare till Afrika, bygga 100 skolor och ge fler stipendier för afrikaner att studera i Kina. Afrikanska och kinesiska ledarna verkar vara helt övertygade om ömsesidiga fördelar för sina länder till följd av deras samarbete. Medan Afrika drar nytta av långsiktig ekonomisk utveckling av sin infrastruktur genom kinesiska investeringar, drar Kina nytta av tillgång till Afrikas olja och dess stora naturtillgångar för att tillgodose sin snabbväxande industri. Kinas intresse för Afrika har en politisk dimension, men denna del av Kina-Afrika relationen får av någon anledning inte lika mycket uppmärksamhet som under det kalla kriget.

Trots de farhågor som kritikerna av Kinas "oljediplomati" i Afrika och den negativa påverkan Kina kan ha på utvecklingen av demokratiskt styre på kontinenten genom sitt ekonomiska stöd till och investeringar i länder med förtryckarregimer, verkar det som om relationerna Afrika-Kina kommer att fortsätta att växa med stormsteg inom överskådlig framtid. Detta framgår tydligt genom de snabbt ökande kinesiska investeringarna i nästan alla länder i Afrika.

Handel mellan Kina och Afrika

Kina-Afrika handeln har ökat i mycket snabb takt sedan 2000. Från US\$ 10,8 miljarder 2001, ökade handeln Kina-Afrika mer än fyra gånger till närmare US\$ 40 miljarder 2005 och ytterligare till 50 miljarder dollar år 2006. Kinas andel av Afrikas handel ökade från cirka tre procent under 1990-talet till sex procent under 2001. Kina är idag Afrikas tredje största handelspartner efter EU och USA. Kina siktar på att öka sin handel med Afrika till US\$ 100 miljarder 2010. Tabellerna nedan visar volym och tillväxt i Kina-Afrika handeln mellan 2001 och 2005.

Som framgår av tabell 4, med undantag för Sydafrika, är Kinas största handelspartner i Afrika de få oljeproducerande länderna inklusive Nigeria, Sudan, Algeriet, Angola och Ekvatorialguinea.

Tabell 3: Kinas handel med Afrika (2001-2005) – US\$ miljarder

År	Handels- volym	Kinas export		Kinas import		Handels- balans
		Volym	Tillväxt(%)	Volym	Tillväxt(%)	
2001	10.8	6.0	19	4.8	-14	12.1
2002	12.4	7.0	16	5.4	13	15.3
2003	18.5	10.1	46	8.4	54	18.2
2004	29.5	13.8	36	15.7	87	-18.3
2005	39.8	18.7	35	21.1	35	-24.0

Källa: Li Zhibiao i Prah K.K. 2007: 286. Originalkälla: kinesiska handelsministeriet.

Tabell 4: Kinas viktigaste handelspartner i Afrika under 2005 (US \$ miljarder)

Land	Export	Land	Import
Sydafrika	3.8	Angola	6.6
Nigeria	2.3	Sydafrika	3.4
Egypten	1.9	Sudan	2.6
Algeriet	1.4	Kongo	2.3
Sudan	1.3	Ekvatorialguinea	1.4
Andra länder	8.0	Andra länder	4.8
Total	18.70		21.10

Källa: Li Zhibiao i Prah K.K. 2007: 286. Originalkälla: kinesiska handelsministeriet.

Tabell 5: kinesisk-afrikanska handeln inom utvalda naturresurser

Mineraltyp	(andel av det totala exportvärdet av produkt från Afrika till Kina) Topp tre afrikanska exportörerna till Kina 2001			Topp tre afrikanska exportörerna till Kina 2006		
	Sudan	Angola	Ek. Guinea	Angola	Rep.Kongo	Ek. Guinea
Petroleum	37%	28%	17%	57%	13%	13%
Kopparmalm	Sydafr. 96%	Zambia 4%		Sydafr. 26%	Tanzania 22%	Rep.Kongo 13%
Järnmalm	Sydafr. 100%			Sydafr. 98%	Mocambique 2%	Mauretanien 1%
Koboltmalm	Sydafr. 40%	DRC 33%	Rep. Kongo 22%	DRC 73%	Rep.Kongo 18%	Sydafrika 8%
Manganmalm	Ghana 52%	Gabon 41%	Sydafrika 3%	Gabon 50%	Sydafrika 35%	Ghana 14%
Timmer	Gabon 56%	Ek. Guinea 21%	Lineria 8%	Gabon 44%	Rep.Kongo 16%	Sudan 15%
Krommalm	Sydafr. 73%	Madagaskar 27%		Sydafr. 91%	Madagaskar 5%	Sudan 4%

Källa: COMTRADE databas av UNSD, data erhållna med Wits programvara.

Tillsammans står dessa länder för 70 procent av handeln mellan Kina och Afrika. För närvarande importerar Kina en fjärdedel av sin olja från Afrika, huvudsakligen från Sudan, Angola, Nigeria, Ekvatorialguinea, Algeriet, Tchad och Gabon.

Kinas ekonomiska tillväxt under de senaste tjugo åren har ökat dess efterfrågan på olja till överträffade nivåer. År 2003 ersatte Kina Japan som

den näst största konsumenten av olja efter USA. Under årtiondet mellan 1995 och 2005, fördubblades Kinas oljekonsumtion till 6,8 miljoner fat per dag. Man beräknar att till 2025 kommer Kinas oljeimport att öka till nästan 13 miljoner fat per dag och till 2030 kommer Kinas oljeimport att motsvara den nuvarande nivån på USAs oljeimport. Kinas strävan för en trygg energiförsörjning är en del av Kinas övergripande utvecklingsstrategi. Man kan därför förstå Kinas växande intresse för Afrikas oljetillgångar.

Den ökande handeln mellan Kina och Afrika har under senare år berört flera afrikanska länder, både stora och små. Tabell 6 visar handelsvolymerna mellan Kina och vissa utvalda afrikanska länder, inklusive de med stora ekonomier som Sydafrika och de med små ekonomier såsom Botswana. Från en total handelsvolym på US\$ 7,2 miljarder dollar under 2005 nådde Kinas handel med Sydafrika US\$ 13 miljarder 2007. Kina rankas idag som Sydafrikas femte största handelspartner när det gäller dess export efter EU, USA, Japan och länderna utan så kallade "fördelar". Sydafrika exporterar främst grundläggande metaller och kemikalier till Kina, Kinas export till Sydafrika består av sofistikerade, värdefulla industriprodukter såsom maskiner och utrustning, elektriska produkter och datorer. Detta har lett till en obalans i handeln till förmån för Kina. Under 2007 uppvisade Sydafrika ett handelsunderskott på mellan US\$ 3 och 4 miljarder och detta handelsunderskott beror till stor del Sydafrikas handel med Kina.

Tabell 6: Kinas handel med utvalda afrikanska länder (2005 - 2008)

Land	Handel med Kina	Handelsbalans med Kina
Sydafrika	US\$ 13 miljarder (2007)	-US\$ 3 – US\$ 4 miljarder
Angola	US\$ 12 miljarder (2008)	NA
Ghana	US\$ 543 miljoner (2006)	US\$ 465 miljoner
Zambia	US\$ 372 (2006)	-US\$ 167
Nigeria	US\$ 2.83 miljarder (2005)	-1.77 miljarder
Botswana	US\$ 115.8 miljoner (2007)	-US\$ 89 miljoner
Namibia	US\$ 400 miljoner (2007)	NA

Källa: ALRN 2009.

Siffrorna i tabell 6 bekräftar att Angola och Nigeria är några av Kinas viktigaste handelspartner i Afrika tillsammans med Sydafrika, Sudan, Algeriet, Ekvatorialguinea, Algeriet, Tchad och Nigeria. Kina är den näst största oljeimportören från Angola efter USA. Arton procent av Kinas totala oljeimport kommer från Angola och 30 procent av Angolas råolja exporteras till Kina. Kina har gått om Brasilien och Sydafrika för att bli Angolas näst största handelspartner efter Portugal.

Nigeria och Kina har ingått olika avtal om handels- och investeringsskydd. Kina huvudsakligen export till Nigeria inkluderar motorcyklar, maskiner och utrustning, bilar och bildelar, gummidäck, kemiska produkter, textilier och kläder, skor, cement, elektronik och elektriska apparater. Nyligen har det varit ett flöde av billiga kinesiska handsets

(mobiltelefoner) till den nigerianska marknaden och de undantränger snabbt sedan länge etablerade och mer slitstarka varumärken från OECD-länder.

Men liksom många andra länder i Afrika, inklusive Sydafrika, varifrån importerar Kina råvaror (främst olja) från Angola och Nigeria, medan dessa två afrikanska länder importerar färdiga produkter från Kina. Resultatet av obalansen i handeln är till Kinas fördel.

Gemensamma funktioner för kinesiska investeringar och handel i Afrika

För det första har det hävdats att Kinas intresse för Afrika i huvudsak drivs av dess strävan efter olja och andra naturresurser för att försörja sin snabbt växande industri. Detta stärks av arten och destinationen av kinesiska investeringar och handel med Afrika. Exempelvis det oljerika Sudan lockar oproportionerligt höga kinesiska investeringar trots det internationella samfundets oro över Darfur. The China National Petroleum Corporation (CNPC) har fått prospekteringsrättigheter i Sudan genom sin aktieandel i Greater Nile Petroleum Operating Company. Kina har investerat över US\$ 8 miljarder i kontrakt om oljeprospektering i Sudan. Liknande farhågor har uttryckts om de ekonomiska relationerna mellan Kina och Zimbabwe, där president Robert Mugabe har antagit diktatoriska åtgärder för att behålla makten.

Som omnämns ovan är Kinas tio främsta handelspartners i Afrika, utom Sydafrika, oljeproducerande länder. Kina har undertecknat mer än fyrtio avtal om oljeutvinning och produktion med ett antal afrikanska länder, däribland Kongo-Brazzaville, Kenya, Etiopien och Madagaskar. Förutom oljan finns i Kina en stor efterfrågan för andra råvaror från Afrika. Kina förbrukar stora mängder zink, nickel, koppar, aluminium samt tropiska träslag. Kinesiska företag är sedan början av 1990-talet allt mer inblandade i skogsavverkning i Afrika. Kinas import av träprodukter från Afrika har mer än tredubblats sedan 1993. Bara under 2004 importerade Kina 120 miljoner kvadratmeter timmer. Kina förbrukar nästan 13 % av Afrikas totala virkesexport, huvudsakligen från Kamerun, Kongo, Ekvatorialguinea, Gabon och Liberia. Kritiker anklagar kinesiska trävaruföretag att använda sig av avverkare eller företag utan licenser med miljöskadliga avverkningsmetoder. Storleken på den olagliga importen av timmer från Gabon till Kina kan vara så hög som 70 % av Gabons totala virkesexport.

Kinesiska företag har trängt in i jordbrukssektorn inklusive fisket. Redan nu har kinesiska investerare hyrt vidsträckta områden av jordbruksmark i Tanzania, Zambia och Zimbabwe och gemensamma satsningar på fiske har etablerats i Gabon för att bearbeta fångsterna från kinesiska industriella trålare. I Moçambique är kinesiska företag på väg in i soja-behandling och produktion av råkor.

Det finns en fruktan att om denna trend fortsätter okontrollerat, kommer Kina med sin

industri att förbruka Afrikas naturtillgångar, som kunde tjäna som en stark bas för dess egen industrialisering och utveckling i framtiden när Afrika och utvecklar lämplig teknik för att behandla och ge mervärde till kontinentens stora naturresurser.

Det andra centrala inslaget i samarbetet Kina-Afrika är den starka kopplingen mellan den kinesiska regeringens biståndspolitiska mål och kinesiska investeringar på kontinenten. Till skillnad från västerländska investerare är de flesta av de kinesiska företag som verkar i Afrika antingen helt statligt ägda eller de får ett betydande ekonomiskt stöd från den kinesiska regeringen. Kinesiska investeringar i Afrika är därför starkt kopplade till Kinas prioriteringar i Afrika. Detta framgick tydligt vid FOCAC-konferensen i Peking 2006 där 11 kinesiska företag tecknade 14 avtal med några afrikanska länder värt US\$ 1,9 miljarder. Avtalen omfattar infrastruktur, kommunikation, teknik, utrustning, energi och resursutveckling, finansiering och försäkring. Den största överenskommelsen, med ett värde på US\$ 938 miljoner, gjordes av Kinas statsägda Citic konglomerat i en aluminiumfabrik i Egypten. Bland övriga avtal ingår planerna på att bygga en cementfabrik i Kap Verde för US\$ 55 miljoner, ett kontrakt om gruvdrift i Sydafrika för US \$ 230 miljoner, en motorväg i Nigeria och ett vattenkraftprojekt i Bui i Ghana värt US\$ 622 miljoner.

För det tredje kännetecknas kinesiska investeringar i Afrika av att man använder sig av ett stort antal kinesiska arbetare. Detta har betydelse för afrikaner då för de flesta är sysselsättning den synliga fördelen med utländska investeringar, särskilt investeringar som inriktas på utnyttjande av Afrikas naturtillgångar. Kontinentens naturresurser exporteras huvudsakligen obearbetade och bearbetas utanför Afrika. Därför har den ökande användningen av kinesiska arbetare i projekt finansierade av Kina fått en hel del kritik. Ett exempel är Ghana där det kinesiska företaget Shanghai Construction Group, som byggde Sekondi-Takoradi Stadium, anställde 150 kineser utav en total arbetsstyrka på 230 personer. I Angola är för närvarande 25 000 kinesiska byggnadsarbetare verksamma i olika projekt över hela landet. En liknande trend finner vi i Namibia, Sierra Leone, Sudan och många andra afrikanska länder.

Angolanska städer är nu värd för tusentals små kinesiska företag. Enbart under 2008 ansökte 17 000 kinesiska medborgare om visum till Angola utöver de 38 000 viseringar som utfärdats till kinesiska medborgare mellan 2004 och 2007. I dessa siffror ingår inte de mer än 25 000 registrerade kinesiska byggnadsarbetare i Angola, som omnämns ovan. Antalet kineser i Kenya uppskattas till 8 000, de flesta är näringsidkare verksamma med import av kinesiska produkter till Kenya. I Botswana, beräknas den kinesiska befolkningen uppgå till cirka 5 000.

Det bör dock noteras att vissa kinesiska projekt anställer en större andel lokal arbetskraft. Ett exempel är Chambishi koppargruva i Zambia, där

2 000 zambier är anställda. Det pågående vattenkraftprojektet i Bui i Ghana sysselsätter 560 ghanier och 110 kineser.

Oro

En del kinesiska företag som är verksamma i Afrika har anklagats för att kränka miljömässiga rättigheter i de lokala samhällen där de verkar. Till exempel WEMPCO, ett kinesiskt trävaruföretag i Nigeria, har av en lokal NGO anklagats för att släppa ut förorenat spillvatten i Cross River i sydöstra Nigeria och därmed skada hälsa och försörjning för människor i området. I Moçambique i Maputos hamn lade i oktober 2005 ett kinesiskt fartyg till med en last på omkring fyra ton illegala hajfenor.

Dessutom visar Kina i sin investeringsdrive över hela Afrika en tendens om uppenbar brist på intresse när det gäller kränkningar av mänskliga rättigheter. Kritiker, särskilt de från väst och de icke-statliga organisationerna verksamma i Afrika, har uttryckt starka åsikter om hur några av Kinas stora investeringar i Afrika undergräver demokratin på kontinenten genom sitt stöd åt förtryckande regimer. Sudan och Zimbabwe brukar nämnas som länder som Kina har aktivt stött. Vapenaffärer mellan Nigeria och Kina har också varit under attack från kritiker under senare tid.

Vissa afrikanska stater är bekymrade över frågan om konkurrens för lokala företag, särskilt inom områdena kläder, textilier och möbler. Det finns bevis för att Kinas växande konkurrenskraft på världsmarknaden har en skadlig effekt på lokal sysselsättning. Lesotho, Swaziland, Madagaskar, Kenya, Sydafrika och Ghana har alla drabbats hårt. Bortfall av sysselsättning har varit hög i flera fall, med konsekvenser för fördelningspolitik och fattigdomsbekämpning. Sydafrikas kläd- och textilbransch har kraftigt påverkats av importen från Kina sedan avskaffandet av Multifiberavtalet i januari 2005. År 2006 aviserade den sydafrikanska regeringen kvoter på 31 kategorier av textilprodukter och kläder från Kina under en period av två år. Detta för att låta den lokala industrin omstrukturera och förbereda sig för konkurrens från Kina. Sydafrikanska tillverkare anklagar också Kina för att kraftigt dumpa subventionerade produkter på den sydafrikanska marknaden. Ett exempel är den påstådda dumpningen av rostfria hinkar. Trots 20 % importtull på rostfritt stål, var priserna på importerade produkter främst från Kina fortfarande lägre än kostnaden för råvaran på den lokala marknaden. Ett sydafrikanskt företag Franke Kitchen Systems, hävdade att de rostfria hinkarna från Kina subventioneras med närmare 48 % av produktens värde.

Som svar på Afrikas oro har den kinesiska regeringen beviljat några handelmedgivanden till ett antal afrikanska länder. För tillfället åtnjuter de 25 minst utvecklade afrikanska länderna nolltariff och särskilt förmånlig taxa för export av 190 produkter (eller över 90 % av exporten) till Kina.

Det kan vara så att den billiga importen från Kina till Afrika skulle kunna ha några välfärdseffekter på fattiga afrikanska konsumenter. Tillgången till billiga produkter tillverkade i Kina har ökat tillgången till varor för många av Afrikas fattiga. Tack vare de billiga kläderna från Kina har fattiga människor i Ghana och andra länder över hela kontinenten råd att köpa nya kläder i stället för "second-hand" (använda varor som importeras från väst). I vissa fall har också konkurrensen från Kina tvingat afrikanska tillverkarna att förbättra kvaliteten på sina produkter och effektivera verksamheten.

I allmänhet har afrikanska konsumenter välkomnat tillgången till lågprisvaror från Kina. Handlare och köpmän har tagit tillfället i akt att köpa sina varor från Kina för att öka vinstmarginalerna. Likaså har kinesiska företag och köpmän skördat hög utdelning genom att främja sina produkter i de nya och framväxande marknaderna i Afrika. Detta har observerats i vissa afrikanska länder som Lesotho, Kenya och Swaziland, som ökade sin klädexport till USA genom Africa Growth and Opportunity Act (AGOA).

Men nettoeffekterna på Afrikas utveckling kan vara negativa, särskilt i länder där det finns omfattande bevis för att inhemska tillverkare håller på att konkurreras ut av billiga varor från Kina. Konkurrensen från Kina har lett till nedläggning av industrier och förlorade arbetstillfällen i både formella och informella sektorer i afrikanska länder. I Zambia klagar fackföreningar över att importen av kinesiska kläder har undergrävt textil- och elektroniksektorn. 2007 fick en textilfabrik i Mulungushi i Zambia som sysselsatte 2000 personer stänga vilket resulterade i förlorade arbetstillfällen, mestadels för kvinnor. National Union of Commercial and Industrial Workers har förlorat en femtedel av sina medlemmar på grund av nedläggning av textil- och beklädnadsföretag i Zambia. Den zambiska regeringen förlorade också skatteintäkterna från bolaget. Nedläggningen drabbade inte bara arbetstagare i fabriker och butikerna, utan också bomullsodlare. Fackföreningar i Ghana har tillskrivit nedläggningen av Juapong Textiles och den påföljande förlusten av hundratals arbetstillfällen till den orättvisa konkurrensen från Kina. Fackföreningar och Association of Ghana Industries (AGI) har krävt ett visst skydd mot den billiga importen från Kina. Likaså nigerianska fackföreningar beskyller den kinesiska importen för förlusten av 350 000 arbetstillfällen. Också i Etiopien framgår av en studie över 96 mikroföretag samt små och medelstora lokala företag att 28 % av dessa företag tvingades i konkurs och 32 % nedskuren verksamhet som resultat av direkt konkurrens från Kina. Sudanesiska företagare har krävt skydd från regeringens sida mot ökad kinesisk import som har inneburit att lokala varor trängts tillbaka på grund av den kinesiska dumpningen.

Det finns en annan dimension när det gäller Kinas inflytande på den globala handeln som har att göra med möjligheten för Kina att locka till sig billiga

råvaror från Afrika genom nedsatta tullavgifter, för att försörja sina industrier, vilket leder till ökad produktion som i sin tur innebär att kinesiska företag konkurrerar ut de afrikanska produkterna på den internationella marknaden. Redan en hård konkurrens till förmån för kinesiska företag har upptäckts i export av färdiga träprodukter, inklusive möbler. Ghana och Sydafrika brukade vara den främsta källan till trädgårdsmöbler i Europa. De förlorade sin ställning till Kina och Vietnam. Den enda anledningen till detta var att Afrika inte kunde "priskonkurrera". Exempelvis 2005 kostade en trädgårdsmöbel som importerats från Sydafrika under £ 60. Samma möbel kostar £ 50 när den importeras från Ghana, men £ 38 och £ 30 vid import från Vietnam och Kina.

Vi kan inte avsluta denna diskussion utan att nämna en annan viktig egenskap, de ekonomiska förbindelserna - det snabbt växande antalet kinesiska affärsmän i många afrikanska städer. Det finns hundratals kinesiska butiker i Namibia och antalet kinesiska handlare i Lusaka, Zambia har ökat från 3 000 till 30 000 under det senaste decenniet. Över 160 000 kineser bor i Sydafrika i och runt Johannesburg. Enligt vissa beräkningar uppgår antalet kinesiska affärsmän i både städer och på landsbygden i Sydafrika till mellan 200 000 och 300 000. Det finns över 70 000 kinesiska medborgare som för närvarande arbetar i Nigeria, de flesta av dem är bosatta i och runt Lagos i söder och i Kano i norr.

De framtida utsikterna för ekonomiska handelsförbindelser mellan Kina och Afrika

Kina hävdar att dess förbindelser med Afrika styrs av principerna om jämlikhet, ömsesidig nytta, konkreta resultat, mångfald i former av interaktion och uppnåendet av gemensamma framsteg. Men Kinas ekonomiska och kommersiella förbindelser med Afrika är allt annat än jämlika. För närvarande är Afrika fortfarande en exportör av råvaror och importör av konsumtions- och kapitalvaror. Många afrikaner, särskilt de inom textil och konfektion, skor och möbler har förlorat sina jobb på grund av vad många afrikanska entreprenörer ser som orättvis konkurrens från billigare kinesiska varor. Nästan 70 000 arbetstillfällen beräknas ha gått förlorade inom textilsektorn i Sydafrika främst beroende på import av billiga kinesiska substitut. Situationen i Ghana, Sierra Leone och andra länder i Afrika söder om Sahara är liknande. Detta får allvarliga konsekvenser för Afrikas ansträngningar att ta miljontals människor ur fattigdom och misär.

Kinas stöd till kontroversiella regimer som de i Sudan och Zimbabwe, och särskilt vapenleveranser till dem är ett hot mot den politiska, sociala och ekonomiska stabiliteten. Dessutom Kinas uppenbara brist på intresse för mänskliga och fackliga rättigheter har blivit kritiserad av fackföreningar och andra organisationer i det civila samhället. Kinesiska företagen har även anklagats för att kränka miljömässiga rättigheter i vissa lokala samhällen i Afrika.

Uppenbarligen finns det negativa aspekter i relationen Kina-Afrika. Men det finns en positiv sida också. Afrikanska ledare är mycket nöjda med Kinas erbjudande om handel, bistånd och investeringar utan krav. Följande uttalanden från afrikanska ledare beskriver deras uppfattning om Afrikas relationer med Kina.

“... Kineserna kopplar inte samman sin ekonomiska verksamhet eller sitt stöd till politiska förhållanden ... Man hör aldrig kineserna framföra att de inte kommer att avsluta ett projekt eftersom regeringen inte har gjort tillräckligt för att bekämpa korruption. Om de ska bygga en väg, så blir den byggd.” (En kenyansk regeringstalesman).

“Kineserna gör mer än G8 för att placera fattigdom till historien ... Om G8-länderna hade velat bygga om arenan, skulle vi fortfarande hålla möten! Kineserna bara kommer och gör det. De håller inte möten om miljökonsekvensbeskrivning, mänskliga rättigheter, dåligt styre och gott styre. Jag säger inte att det är rätt, bara att kinesiska investeringar lyckas eftersom de inte sätter ett högt riktmärke”.

”Huvuddelen europeiska företag övergav Sierra Leone för länge sedan, men där Afrikas traditionella affärspartners bara ser svårigheter ser kineserna möjligheter. De är de nya pionjärer i Afrika, och - till synes obemärkt förbi biståndsplanerare och utrikesministerier i Europa - förändrar de kontinenten (regeringsföreträdare från Sierra Leone).

Kinesiska företag, med stöd av sin regering, är engagerade i olika branscher över hela kontinenten. De bygger vägar, vattenkraftverk och sjukhus. Som nämnts tidigare hade det statligt ägda China Road and Bridge Corporation ensamt över 500 projekt på kontinenten under 2004. I Zambia har byggandet av regeringsbyggnader; ett nytt huvudkontor för Football Association of Zambia; ett nätaggregat för en koppargruva; en cementfabrik utanför Lusaka; Lundazi-Chamma Road; och vattenkraftverk vid Kafue Gorge varit tillräckligt för att vinna de zambiska myndigheternas och folkets hjärtan och sinnen. Utrikesministeriebyggnader i Djibouti och Uganda; presidentpalatset i Kinshasa; parlamentsbyggnader i Elfenbenskusten, i Gabon och Moçambique; och fotbollsstadion i Tanzania, i Centralafrikanska republiken, i Mali och Ghana; högsta domstolen och ett Training College för polis och fängelsepersonal i Namibia har alla väckt beundran hos människorna i dessa länder. Kinesiska företag är inblandade i olja, transport- och kommunikationssektorn. De är också involverade i vattenfrågor och industriteknik.

Kinas efterfrågan på vissa afrikanska råvaror har haft indirekta men positiva effekter på priserna för afrikansk export, i synnerhet olja och andra råvaror. Några kan även tillskrivas en högre ekonomisk tillväxt i Afrika söder om Sahara under de senaste åren delvis på grund av de positiva effekterna av Kinas deltagande på den internationella råvarumarknaden och handeln med Afrika.

Afrikanska ledarna ser sitt engagemang i Kina som ett bärkraftigt alternativ till de neo-

koloniala relationer de har haft med väst under de senaste 50 åren. Kinas princip om icke-inblandning i inre angelägenheter har möjliggjort för Angola, Sudan och Zimbabwe att effektivt undvika de internationella finansinstitutionerna och andra bilaterala givare.

I telekommunikationssektorn har Huawei Technologies expanderat sin verksamhet till närmare 40 länder i Afrika, inklusive det tidigare omnämnda kontraktet på US\$ 800 miljoner att bygga infrastruktur för Nigerias lukrativa mobiltelefonmarknad.

Kinas begränsar inte sina förbindelser med Afrika till exploateringen av Afrikas naturresurser och infrastrukturell utveckling, även om dessa är de områden där Kinas påverkan känns mest över hela kontinenten. I ett försök att behålla sin princip av “mångfald i form av interaktion” har den kinesiska regeringen inte bara lämnat stöd för egna själviska ekonomiska vinster utan även för social utveckling i Afrika. Enligt Chinese Academy of Social Sciences gav den kinesiska regeringen 2006 stöd till över 800 projekt över hela Afrika värda nästan US\$ 6 miljarder. Kina hade också gett skuldlättnader värda US\$ 10,5 miljarder för 31 afrikanska länder. Kinas African Human Resources Development Fund hade gett resurser för att utbilda ca 10 000 afrikaner i Kina i slutet av 2004. År 2005 erbjöd Kina stipendier till nästan 16 000 afrikaner från 52 länder och mer än 600 kinesiska lärare och 1 500 kinesiska läkare har arbetat i dessa länder.

Vid toppmötet Kina-Afrika 2006 i Peking åtog sig Kina att fördubbla biståndet till Afrika fram till 2009 och att öka anslagen till utvecklingsprojekt, särskilt inom hälsa och jordbruk. Kina har också lovat ytterligare skuldavskrivningar för de fattigaste afrikanska länderna och att ge ytterligare tullättnader för afrikansk export till Kina och etablera handels- och ekonomiska zoner på kontinenten. Det gjordes ytterligare utfästelser inom personalutveckling och hälsa, inbegripet utbildning av 15 000 afrikaner, byggande av 60 sjukhus, malariakliniker och skolor, tillförsel av läkemedel mot malaria och ökatstipendier för afrikaner att studera i Kina.

Kina-Afrika relationen kan bli starkare under de kommande åren, eftersom afrikanska ledare uppfattar sina relationer med Kina som ett bärkraftigt alternativ till de neo-koloniala relationerna med västländer. Men för att skapa rättvisa det krävs det gemensamma insatser från både Kina och Afrika för att utveckla lämpliga strategier för att skapa handelsförbindelser som verkligen kompletterar varandra. Den kinesiska regeringen har visat en viss känslighet för de negativa effekterna av sin varuexport på afrikanska industriers överlevnad och har tagit några initiativ för att främja lokala industrier i vissa afrikanska länder. Exempelvis gav den kinesiska regeringen 2006 publicitet för ett planerat investeringspaket på US\$ 300 miljoner i Zambia, som innehöll en US\$ 100 miljoner i en “hightech” ekonomisk zon för tillverkning av TV-apparater, mobiltelefoner och andra “elektroniska artiklar”. I Nigeria planerar Shaoxing Textiles Company of China

att bygga en textilpark till en kostnad på US\$ 50 miljoner. 2004 utbildade Kinas handelsdepartement mer än 2 400 afrikaner från 48 länder i områden såsom handel och investeringar och ledning för att öka den lokala kapaciteten. Sådana initiativ kan nå långt i fråga om stödet till utvecklingen av lokala industrier.

Afrikanska regeringarna kan dra nytta av lärdomar från många asiatiska länder att göra strategiska investeringar i utbildning och infrastruktur för att främja ekonomisk utveckling. Sådana investeringar skulle också underlätta deras förmåga att attrahera och dra nytta av effektivitetshöjande och exportinriktade utländska direktinvesteringar. Dessutom måste afrikanska regeringar stärka sin övervakningskapacitet för att säkerställa att investerare, inklusive kinesiska investerare, inte går ifrån den tillverkning som de har beviljats tillstånd. Det finns också behov av att afrikanska regeringar reglerar användningen av utvandrare som ett sätt att höja kapaciteten hos lokala experter. Det har förekommit fall där vissa afrikanska regeringar - i strävan efter utländska investeringar - har struntat i sina egna regler och bestämmelser till förmån för kinesiska investerare. I vissa afrikanska länder har man struntat i anbuds- och arbetsregler (inklusive positiv särbehandling och anställningslagar), arbetsrätt, pensionslagar samt regler om minilöner till förmån för kinesiska företag, på bekostnad av lokala entreprenörer. I Ghana har lokala företagare klagat på att utländska företag har lättare att få tillgång till lån från lokala banker.

Kina-Afrika relationen kommer att fortsätta att skapa diskussion bland forskare, beslutsfattare och aktivister. De negativa aspekterna av relationen kommer att fortsätta att betonas, särskilt i väst. Afrikanska ledare och intellektuella kommer å andra sidan att fortsätter att uppfatta denna kritik från västvärlden som ett uttryck för ex-kolonialisternas oro att förlora sitt grepp om kontinenten. Det råder ingen tvekan om att den kinesiska närvaron i Afrika har gett några ömsesidiga fördelar, om än i några få afrikanska länder när det gäller infrastrukturutveckling, tekniköverföring, och även i att skapa sysselsättning. Det finns dock belägg för att beteendet hos många kinesiska företag verksamma i Afrika är oacceptabelt vilket kommer att diskuteras i nästa avsnitt.

Kritiker har pekat på trenden att Kina försöker korrumpera afrikanska ledare med lån och bidrag. Trots denna kritik är det ganska lätt att förutsäga att inom en snar framtid kommer Kina-Afrika relationen att växa sig allt starkare. Skälen är att det framväxande "Peking Consensus" (samarbete utan inblandning i varandras inre angelägenheter) verkar betydligt mer lockande än det misskrediterade "Washington Consensus" som bygger på ett nedlåtande och normativt förhållande mellan väst och Afrika. Så länge som Kina behöver materiella resurser från Afrika för sin egen ekonomiska tillväxt och utveckling och de afrikanska länderna fortsätter att få kinesiskt stöd och investeringar inom viktiga sektorer, i deras ekonomier utan politiska villkor

kommer afrikanska regeringar fortsätta att välkomna Kina till Afrika.

Arbetstagare och fackföreningar i Kina

Kina har uppnått en drastisk minskning av extrema fattigdomen från 250 miljoner 1978 till nuvarande 23 miljoner människor. Inkomster har också ökat vilket framgår av landets placering i BNP per capita. Innan de ekonomiska reformerna var Kina nummer 175 av 188 länder - eller 13 från botten. För närvarande rankas Kina som nummer 129 av 209 länder. Oroande är dock ökningen av arbetslösheten, som visserligen officiellt ligger på 4%, men mer sannolikt är att den ligger på ungefär 8 % om man inkluderar arbetstagare som friställts från statliga företag. De räknas inte som arbetslösa på grund av sin fortsatta relation till företaget. Dessa kallas "Xiagang" arbetare och deras antal har vuxit till ca 30-40 miljoner under de senaste 10 åren. Inte heller redovisas det växande antalet arbetslösa migrantarbetare.

Ojämlighet har också blivit en stor del av det socioekonomiska landskapet i Kina -- ginkoefficienten i Kina är 0,496 (2006), likvärdig med Latinamerikas länder. Den form som ojämlikheten antar visar att den nya medelklassen i städerna har ökat sin inkomst samtidigt som inkomsterna för jordbrukarna på landsbygden har minskat. Inkomstklyftan mellan bönderna och landsbygdsbefolkningen har ökat från ett förhållande på 2,57 : 1 år 1978 mot 3,33 : 1 år 2007. Största skillnader finns, liksom i de flesta länder i världen, mellan den lilla gruppen företagare och landsbygdsbefolkningen. Företagen representerar 3,15 % av arbetskraften medan deras inkomst utgör 15,94 % av den totala inkomsten. Den nya medelklassens andel av arbetskraften är 7,76 %, men deras andel av inkomsten är 16,95 %; landsbygdens arbetarklass utgör 30,61 % av befolkningen och deras andel av inkomsten är 35,76 %, medan jordbrukare på landsbygden står för 47 % av befolkningen, men endast 17,91 % av inkomsten.

Den kinesiska regeringen har börjat inse problemen med ökande arbetslöshet och ojämlikhet och hävdar offentligt att motåtgärder till principen "tillväxt först" måste till. Regeringen anser att kommersiella intressen bör skyddas och eftersträvas, och har också introducerat vissa mekanismer för att minska arbetslösheten.

En av dessa mekanismer är policyn att skicka arbetare utomlands. Antalet arbetare utomlands var enligt handelsdepartementet 838 000 i oktober 2008, en ökning med 81 000 jämfört med föregående år. Detta är en underskattad siffra då många kineser reser utomlands utan fullständiga dokument. Det är väl dokumenterat att kinesiska gästarbetstagare behandlas illa och det finns många arbetskonflikter och vilda strejker. Skrupelfria bemanningsföretag utnyttjar kinesiska gästarbetare som är sårbara.

Andra försök att skapa sysselsättning i Kina omfattar fokus på nya aktörer på arbetsmarknaden, skapa arbetstillfällen på landsbygden och omskolning av arbetslösa i städerna. Ministeriet för mänskliga

resurser och social trygghet (MHRSS) har satt som mål sysselsättning av 10 miljoner nya människor, omskolning av 50 miljoner "Xiagang" arbetare och bibehållen arbetslöshetssiffran på 4,5 %.

Arbetsvillkor i Kina

Det tog Kina 40 år att anta den första omfattande arbetsrättsliga lagstiftningen. På papperet ser den kinesiska arbetsrätten bra ut. Instiftad 1994, stipulerar den en arbetares grundläggande rättigheter i form av anställningsavtal, vilodagar, löner, uppsägningar och friställningar, arbetstider, hälsa och säkerhet, socialförsäkringar och arbetskonflikter. Detta är ett direkt resultat av den tidigare marknadsreformen i Kina där den privata sektorns arbetskraft behövde skydd mot skrupelfria företag. 2008 stiftades ytterligare två lagar på grund av det ökande antalet invandrad arbetskraft: Labour Contract Law och Labour Disputes Conciliation and Arbitration Law. De nya anställningslagen föreskriver att varje anställd bör ha ett avtal som stipulerar alla arbetares rättigheter och förmåner, och vid felaktigheter tvingar arbetsgivaren att betala dubbel ersättning till anställda.

En kinesisk arbetare tjänar i genomsnitt 2 000 RMB per månad (US\$ 250). Regeringen har olika minimilön för olika städer, men dessa gäller endast för arbetstagare formellt anställda i statligt ägda företag. Många arbetare är informellt anställda i privatägda företag eller joint venture företag och är ofta migrantarbetare. Löneskillnaden mellan migrerande arbetare och tillsvidareanställda vid statliga företag är betydande, för att inte tala om förmåner. År 2007 tjänade en migrant 921 RMB (US \$ 115) per månad jämfört med arbetare i städer vars genomsnittliga månadslön var 2 364 RMB (US \$ 295). Med andra ord tjänade en migrant mindre än hälften av en arbetare i ett statligt bolag, även om migranten hade ett likadant arbete. Dessutom har migrerande arbetare inte rätt till förmåner såsom moderskaps- eller arbetslöshetsstöd och är utestängda från många sociala försäkringar.

Det gamla systemet för social trygghet går tillbaka till 1951 och försåg arbetare med förmåner från vaggan till graven. Detta system har avvecklats på grund av snabba reformer eller privatiseringar (även om denna term sällan används på grund av politisk känslighet) eller brist på pengar. Det krävdes inget arbetstagarbidrag och modellen baserade på en sovjetisk modell. Det nya centrala systemet har ännu inte genomförts men ett lagförslag om Social Insurance Law föreligger i avvaktan på den nationella folkkongressen. Det finns emellertid många program som för närvarande ingår i socialförsäkringssystemet i Kina:

- Ålderdomsbidrag - pensionsåldern är 60 år för män och 55 för kvinnor.
- Arbetsmarknadsförsäkring och medicinska program syftar till att skydda hälsan hos anställda, med subventionerade medicin för sjuka och arbetsskadade.

- Arbetslöshetsförmånerna är förlängda till maximalt 2 år, längden bestäms av anställningen och beloppet är 80 % av minimilön.

- Handikappersättning och ersättning för arbetsrelaterade dödsfall.

- Föräldrapenning som täcker medicinska kostnader i samband med födseln, föräldrapenning (10 veckor), och familjeplaneringskostnader.

De problem som den kommande lagen måste ta itu med är följande

1. **Låg täckning:** Det finns många privata företag som underlåter att betala premien och deras anställda undantas därmed från förmåner. Dessutom är det stora antalet migrantarbetare och arbetare inom den informella ekonomin inte skyddade.

2. **Inte överförbar från stad till stad eller provins till provins:** Ackumulerade medel kan inte överlåtas när arbetstagaren flyttar till en annan stad.

3. **Lantarbetare är oskyddade:** Vissa byar har begränsade säkerhetssystem.

4. **Det sociala trygghetssystemet är underfinansierat.**

5. **Korruption:** På grund av makten politikerna har i sina städer kan de tillskansas sig medel såsom i fallet med Shanghais borgmästare som tillskansade sig RMB 3,2 miljarder från pensionssystemet.

När det gäller internationella arbetsnormer har Kina ratificerat 25 ILO-konventioner. Av de åtta grundläggande arbetsnormerna har inte Kina ratificerat konventionerna rörande tvångsarbete (konventionerna nr. 29 och 105) eftersom fängelsearbete och "omskolning" som arbetsmarknadspolitiska program fortfarande finns. Konventioner relaterade till föreningsfrihet och rätten att organisera sig (nr 87 och 98) har inte heller ratificerats eftersom det bara finns en enda fackliga struktur.

Dessutom är Kina undertecknat den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (UDHR) och är en av grundarna av FN. Inom UDHR finns flera klausuler (exempelvis artikel 23) som behandlar rättigheter på arbetsmarknaden, så Kina har en skyldighet att uppfylla alla dessa rättigheter på arbetsmarknaden.

Arbetarnas erfarenheter

Trots det omfattande rättsliga skyddet för arbetstagare genom de av regeringen antagna nationella lagar och erkända internationella förordningar, förekommer utan tvekan orättvisa arbetsförhållanden. Ett stort antal arbetstagare är fortfarande förtryckta och ut-sugna i följande sätt:

Systemet med registrering av hushåll

Hukousystemet (registrering av hushåll), som funnits sedan 1958, gör det svårt för migrantarbetare att förändra sin status till arbetare i städerna, om de inte är rika nog att göra det eller är yrkesutbildade. Detta

var en åtgärd från regeringens sida att avskilja landsbygdsbefolkningen från städernas befolkning och att utnyttja jordbrukarna för att subventionera stadsbefolkningen. En person från landsbygden ställs inför alla former av diskriminerande åtgärder på grund av hans eller hennes ställning som landsbygdesbo. Vissa människor jämför detta med Sydafrikas apartheidssystem, som diskriminerade svarta. Civil Affairs Department och Public Security Bureau håller ett vakande öga på varje individs hukoustatus.

Nyligen listade en advokat 10 av Kinas lagar och förordningar som begränsar de medborgerliga, politiska och sociala rättigheter för migranter. Exempel:

- valförordningar hindrar migranter från att rösta eller ställa upp i valet annan än den plats där de kommer ifrån;
- de subventionerade bostäderna gäller bara för Pekingbor;
- de förordningar som reglerar taxichaufförer och minibussförare gäller endast de som har uppehållstillstånd i Peking, och
- socialbidragssystemet, mödravårds- och det medicinska systemet innefattar inte migrantarbetare.

En "medborgarrekommandation" som förespråkare lika rättigheter för migranter i fråga om socialförsäkring, rösträtt, subventionerade bostäder, utbildning för barn och samma rätt till arbete som Beijingbor, har överlämnats till regeringen. Sammantaget finns det mellan 150 miljoner och 200 miljoner migrantarbetare som tar upp vad som är känt som "tre D jobb"- (dangerous, dirty, difficult) farliga, smutsiga och svåra.

En annan fråga som har påverkat arbetare var uppsägningar vid statsägda företag. Dessa uppsägningar hade svåra återverkningar långt utöver löner. Arbetarna förlorade också sina sociala förmåner såsom subventionerade bostäder, skolgång för sina barn, etc. De förlorar sin status och sin självkänsla trots att de fortfarande har rätt till begränsade sociala förmåner.

Det finns också en ökande trend mot "informalisering" av arbete. Det uppskattas att informella arbetare utgör 40-50 % av den urbana arbetskraften och bidrar med 35 % av BNP. De flesta av dem är migrantarbetare eller "Xiagang" arbetare.

Könsdiskriminering

Kvinnliga arbetare drabbas ytterligare genom lägre löner, könsrelaterad arbetssegregering och diskriminering. Fall med kvinnliga arbetstagare är många. Exempelvis uppmanas kvinnor att gå i pension tidigare (i åldern 50 eller 55) än män (60). I massuppsägningar är kvinnor i regel de första offren, de uppmanas att "återvända till köket". I exportorienterat fabriksarbete krävs att kvinnor vid monteringsbandet uppvisar ett "familjplanerings"-intyg (ett papper som intygar gifta kvinnors familjplaneringsstatus, eller ogiftstatus, på grund av ett barn politiken) innan anställningen kan beviljas.

Hälso- och säkerhetsfrågor

Det fanns 101 480 rapporterade arbetsrelaterade dödsfall under 2007. Panyu Migrant Centre's rapport 2006 berättar att de flesta av olycksoffer i Pearl River Delta i södra Kina är migrantarbetare inom metall, möbler, elektriska apparater, plast och andra industrier. Dessa olyckor förekommer mer sannolikt i små och medelstora fabriker (med mindre än 1 000 anställda) i kinesisk ägda företag och i taiwanesiska fabriker. Undersökningen visar att majoriteten av invandrarna inte hade utbildning i arbetsmiljöfrågor, inte heller var de försedda med korrekt skyddsutrustning. De var skyldiga att arbeta övertid (10 eller fler timmars pass per dag). De flesta av de små och medelstora fabriker använde föråldrade eller begagnade maskiner från Japan, Korea, Taiwan och Hong Kong.

Det tar längre tid innan arbetsrelaterade sjukdomar upptäcks. Över 600 000 arbetare drabbas av lungsjukdomar, för att inte tala om kemisk förgiftning, dövhet och andra hälsokomplikationer.

Korruption

Korruptionen spelar en viktig roll i exploateringen av arbetare, antingen direkt genom att politikerna lägger beslag på arbetarnas medel eller indirekt genom att hindra reformer eller inte bevaka brotten. Regeringen och kommunistpartiet fördömer korruption och på senare tid har högt uppsatta partimedlemmar och tjänstemän avskedats. Från december 2002 till juni 2007 hanterade den disciplinära myndigheten 677 924 fall och utfärdade 518 484 fällande domar mot företrädare för kommunistpartiet och regeringen.

Tillgång till jordbruksmark

För närvarande får varje jordbrukare en liten bit mark. På grund av den snabba industrialiseringen i kustprovinserna och andra faktorer har exproprieringen av jordbruksmark gjort mer än 55 miljoner bönder jordlösa. Varken lokala myndigheter eller utvecklare kompenserar bönderna, de alltså inte bara förlorar sina möjligheter till uppehälle utan utsluts också från den sociala tryggheten och utgör de "nyfattiga" i Kina.

Arbetarnas svar

Det finns uppgifter om 94 000 "störningar" i Kina enbart under 2006, de flesta var arbetskonflikter, markfrågor och jordbrukarnas motstånd. På arbetsmarknaden har tvister ökat med 30 % per år. Mellan oktober 1986 och december 1987 hanterade arbetsdomstolarna endast 5 606 fall. Men under 2006 hade siffran nått 317 000. Kollektiva arbetsmarknadskonflikter ökade från ca 300 fall år 1991 till 14 000 under 2006. År 2006 omfattade detta 350 000 arbetare. Vid arbetsdomstolar utgjorde arbetares fall mer än 50 %, vilket visar omfattningen kränkningar av arbetarnas rättigheter, särskilt i privatägda företag. Huvuddelen är ärenden som behandlats är lönefrågor.

Det finns många fall i Kinas arbetsdomstolar där arbetare ofta använt sig av "direkta åtgärder" såsom arbetsnedläggelse, sabotage, maskning,

strejker eller blockerat motorvägar. Tusentals kvinnliga arbetare deltog i "missnöjets vinter" i Pearl River Delta inför det kinesiska nyåret i slutet av 2007 och i början av 2008. Det faktum att arbetstagarna i de flesta fall vann sina krav på löneökningar, retroaktiv lön och förbättringar av arbetsvillkoren har ytterligare uppmuntrat denna form av protester och dessa har lösts genom direkta förhandlingar mellan arbetsgivare och arbetstagare eller genom ingripande av fackföreningarna.

Den senaste tidens konjunkturnedgång och nedläggningar kan dock inverka negativt på denna trend. Hundratals leksaks-, kläd-, metall- och elektronikfabriker stängdes i södra Kina på grund av minskade utländska beställningar. Lokala myndigheter har betalat löner till arbetare vars arbetsgivare flytt för att undvika ytterligare störningar. Det har uppskattats att mer än 10 miljoner migrantarbetare återvände till sina hem under 2008 med föga hopp om att hitta jobb.

Fackföreningar i Kina

Kinas regering erkänner endast All China Federation of Trade Unions (ACFTU). Denna fackliga organisation samlar 10 nationella industriförbund och 1 324 miljoner fackliga organisationer på gräsrotsnivå (i 2 753 miljoner företag och institutioner). Det totala antalet medlemmar i ACFTU uppgår till 170 miljoner (varav 36,4 % är kvinnor och 24,1 % är migrantarbetare). Fackanslutningen är 73,6 % och det finns 543 000 heltidsanställda fackliga tjänstemän och 4 568 miljoner deltidstillsatta förtroendevalda.

ACFTU har en heroisk historisk bakgrund. Organisationen bildades 1925 mitt i arbetarnas kamp mot kapitalismen och imperialismen och ledde stora kampanjer och var nära knuten till det kinesiska kommunistpartiet (KKP) och Kommunistiska Röda Internationalen. Till följd av nationalistregeringens förtryck 1927 när hundratals aktivister dödades eller fängslades gick detta militanta förbund under jorden för att fortsätta sin verksamhet.

Även om det fortfarande framhåller sin militanta historia, är ACFTUs ställning i dag radikalt annorlunda eftersom det identifierar sig med regeringen. Det har antagit rollen som "bro och länk genom vilken partiet håller kontakt med massan av arbetare och anställda, en viktig pelare i samhället och för statsmakten". Dess mål är att försvara arbetarnas rättigheter, att utbilda arbetstagare, att främja byggandet av en socialistisk marknadsekonomi och att delta i offentliga angelägenheter och förvaltning och ser sig som en ofrånkomlig partner i vad som har kallats "att bygga ett harmoniskt samhälle".

Huvuddelen arbetare, särskilt migrantarbetare, betraktar ACFTU som en förlängning av regeringen, som personalavdelning av förvaltningen eller som en hjälporganisation då det inte spelar någon stödjande roll direkta gentemot arbetare.

ACFTU antar vanligen en topp till botten-strategi och försöker nå överenskommelser med arbetsgivare snarare än med arbetare. I själva verket är det inte ovanligt att hitta en facklig ordförande som

också innehar en befattning som personalchef, eller är partitjänsteman och/eller är nära släkting till arbetsgivaren. Dessa "fackliga tjänstemän" är ganska öppet stolta över att spela olika roller samtidigt och hävdar att det är det mest effektiva och bekväma sättet att lösa arbetsmarknadskonflikter.

Då de flesta stridsåtgärder är spontana spelar ACFTU ingen roll i att organisera dem. Den kan träda in som medlare. Är det en grov kränkning av arbetares rättigheter, offentliggör ACFTU dessa fall eller informerar arbetsmarknadsavdelningen och begär ny prövning. ACFTU har inte varit särskilt kraftfull i att ta upp kränkningar av arbetares rättigheter, som t ex exemplet i fallet med den danska elektronikfabriken, där fabriken ledning var emot återinförandet av fackliga funktionärer och nekade retroaktiv ersättning efter en konflikt. Då ACFTU inte visade något större intresse för detta fall ingrep danska fackföreningar i solidaritet med sina kinesiska kollegor och frågan löstes sedan till förmån för arbetarna.

Å andra sidan har ACFTU många fördelar när det gäller rättsliga reformer. Det fungerar som en ex-officio partimedlem i utarbetandet av förordningar och är välrepresenterat vid politiskt rådgivande organ. Det är nära kopplat till det styrande partiet och ACFTUs nuvarande ordförande är en högt rankad medlem i kommunistpartiet.

Det har gjorts försök att bilda oberoende fackföreningar i Kina, men detta har antingen hänsynslöst undertryckts eller facken har adjungerats till den ordinarie fackliga federationen. Repressalierna mot Beijing Workers autonoma federationen är belysande. Dessa grupper bildades för att stödja studentrörelsen 1989 och ventilerade arbetarnas frustration över korrupktion och oegentligheter i fabriksledningen. Liknande oberoende arbetarorganisationer bildades i andra städer under denna period. I början visade ACFTU sympati för demokratirörelsen men detta ändrades sedan rörelsen undertrycktes och hundratals arbetare greps eller tvingades under jorden. Kommunistpartiet drog lärdom av de händelserna i Östeuropa under 1980-talet och den kinesiska regeringen reagerade snabbt på varje oberoende facklig- och folklig sammanlutning.

Den nya vågen av arbetar-NGOs i södra Kina är en ny företeelse. Influerad av Hong Kongs arbetarorganisationer, började dessa grupper att framstå som arbetarcentra, hälsokliniker och kulturgrupper i industriområden och erbjöd rättshjälp, kvällskurser och bibliotekstjänster för migrantarbetare. Arrangörerna är huvudsakligen fabriksarbetare som regelbundet besöker arbetsskadade på sjukhus och hjälper dem att kräva ersättning. Just nu finns det omkring 100 arbetar-NGOs i Kina, majoriteten av dem finns i södra Kina. De kinesiska myndigheterna har ständig övervakning över utvecklingen och är beredda att undertrycka varje allians mellan dessa grupper. Eftersom dessa grupper inte kan registrera sig som förening, registrerar de sig antingen som företagsverksamheter eller de verkar underjordiskt.

Arbetsvillkor och arbetsmarknadsrelationer vid kinesiska företag i Afrika

Detta är den mest kontroversiella aspekten av kinesiska investeringar i Afrika. Den har urkärt afrikanska arbetare och deras fackliga organisationer mot kinesiska affärsmän och regeringstjänstemän samt mot lokala politiker som tror att de kinesisk-afrikanska relationerna är bra för Afrika, även om arbetsförhållandena är dåliga. Detta uttrycktes mycket tydligt i Namibia där tjänstemän från den kinesiska ambassaden och regeringstjänstemän från Namibia gemensamt uppmanade arbetarna att "lida nu" så att framtida generationer kan gynnas.

De villkor som arbetarna möter är inte desamma i alla afrikanska länder och alla sektorer. I exempelvis Nigeria fanns det kinesiska företag med exemplariska arbetsvillkor och arbetsförhållanden vid sidan av andra där arbetstagarnas rättigheter ofta missbrukas. Det finns dock vissa gemensamma tendenser vid kinesiska företag i Afrika, t ex spända relationer på arbetsmarknaden, fientlig inställning till fackföreningar, dåliga arbetsvillkor och flera fall av diskriminering och orättvisa arbetsförhållanden. Dessa händelser beskrivs nedan baserade på fallstudier från 10 länder.

Allmänna arbetsvillkor

Ett gemensamt drag för arbetsvillkoren vid kinesiska företag var avsaknaden av anställningsavtal och av godtyckligt fastställda löner och förmåner. Det fanns därför inga uppgifter om sysselsättning, vilket gjorde tillämpandet av lokala arbetslagar svårt. Även i länder med klart definierad lagstiftning och förfaranden för tvistlösning - exempelvis Sydafrika – hindrade ofta avsaknaden av avtal och register att lagarna följdes.

Ett annat gemensamt drag var att anställningen av afrikanska arbetare som "tillfälligt anställda". Även i länder där arbetsrätten förskriver att arbetare blir fast anställda efter några månaders anställning - exempelvis Angola – tenderade kinesiska företag att ständigt behandla afrikansk arbetare som tillfälligt anställda och berövade dem de förmåner som de har laglig rätt till. Det fanns dock några fall där starka fackföreningar lyckades omvandla tillfälliga arbeten till permanenta, till exempel ett kinesiskt företag i Zambia som tillverkade sprängämnen. Trots bestämmelserna i den nationella arbetslagstiftningen ignorerar många kinesiska arbetsgivare bestämmelser om raster och tvingar sina anställda att antingen arbeta kontinuerligt eller med endast en kort lunchrast. I exempelvis Malawi var ett stort antal arbetare i kinesiska företag tvungna att arbeta i 12 timmar utan rast.

Löner

Löner varierar kraftigt mellan länderna och en jämförelse försvårades på grund av variationer i de lokala valutornas styrka i förhållande till hårdvalutor som US\$. Därför genomfördes en undersökning som jämförde den lön som betalades ut av kinesiska arbetsgivare och den som betalades ut av andra arbets-

givare i samma bransch i samma land. Undersökningen visade att de kinesiska företagen tenderade att betala de lägsta lönerna. I Sydafrika betalade kinesiska textilföretag betydligt under landets minimilön. Likaså betalade kinesiska byggföretag i Ghana, Namibia och Angola sina anställda lägre löner än lokala och andra utländska företag och i vissa fall var lönerna lägre än tillämpliga sektoriella eller nationella miniminormer. I Zambia betalade den kinesiska koppargruvan sina anställda cirka 30 % mindre än andra koppargruvor i landet. I Nigeria, å andra sidan, upprätthöll vissa kinesiska företag goda arbetsrelationer och betalade rimliga löner medan andra inte gjorde det. Den nigerianska fallstudien påpekade vidare att i vissa fall betalade indiska, libanesiska och israeliska bolag ännu mindre än de kinesiska.

Löner över riksgenomsnittet hittades endast i företag med en stark facklig närvaro såsom textilföretag i Nigeria samt några gruvföretag och en sprängämnestillverkare i Zambia.

Förmåner

De förmåner som erbjöds på kinesiska företag varierade men begränsades oftast till de som är obligatoriska enligt lag, såsom de som ingår i den nationella socialförsäkringslagstiftningen. I vissa fall ignorerade kinesiska företag dessa bestämmelser och betalade endast grundlön till sina arbetare. I andra fall försågs arbetare med transport- eller resebidrag och bonus. Andra förmåner som t.ex. pensionssystemet, medicinskt bistånd eller bostadsbidrag var nästan obefintliga. Eftersom en stor andel av afrikanska arbetare vid kinesiska företag betraktades som "tillfälligt anställda", förnekades dessa i regel alla förmåner av betydelse.

Villkoren för den kinesiska personalen tenderade att vara helt annorlunda eftersom de hade högre löner och betydligt fler förmåner. I exempelvis Botswana fick den kinesiska personalen subventionerade bostäder, betald semester och betald sjukfrånvaro medan de botswanska inte fick del av detta. Likaså i Kenya fick de kinesiska anställda subventionerade transporter, betald semester, betald mödraledighet, räntefria lån och utbildningsstipendier. Dessa förmåner erbjöds inte kenyanska arbetare.

En grov överträdelse av lokal arbetsrätt är att förneka arbetares semester, sjukfrånvaro, föräldraledighet och möjlighet till ledighet vilket skedde hos de flesta kinesiska företag i Afrika. I vissa fall gick arbetare på semester och sedan upptäckte att de inte fått betalt för ledigheten. I Angola var många kvinnliga arbetstagare ovetande om sin rätt till betald mödraledighet och därför arbetade fram till förlossningen och kom tillbaka kort därefter. Ghanesiska arbetare var inte heller medvetna om sina rättigheter att få betald semester och arbetade därför utan att ta ut semester.

Ett annat vanligt problem var boendet. Detta gällde särskilt vid byggföretag som ofta genomför projekt i avlägsna områden och därmed var tvungna att tillhandahålla bostäder för sin personal på plats. I

de flesta fall klagade arbetarna bittert över kvaliteten, trångboddhet och brist på tvättmöjligheter var allmänna problem.

Relation till fackföreningar

Vid de flesta kinesiska företag var fackföreningar inte välkomna och arbetare som anslöt sig till fackföreningar riskerade att förlora sina jobb. Fallstudierna visade många exempel på antifackliga strategier. Kollektiva förhandlingar var sällsynta vid kinesiska företag i Afrika. Fackföreningar stötte på många problem när de försökte organisera anställda då många arbetare fruktade för sina jobb och därmed tvingades uthärda mycket exploaterande förhållanden. I vissa länder, såsom Namibia och Sydafrika, uttryckte arbetare tvivel om fackföreningarnas möjligheter att företräda dem effektivt för att skydda deras rättigheter, medan i andra länder, exempelvis Angola och Malawi, hade många arbetare aldrig någon kontakt med fackföreningar.

Kinesiska företag tenderade att se fackföreningar som "bråkmakare" och föredrog att ensidigt bestämma löner och arbetsvillkor för sina anställda. I många instanser fick kinesiska företag öppet eller indirekt stöd av värdregeringar som försvarade kinesiska investeringar gentemot arbetarnas krav. I ett fåtal fall där kollektivavtal förekom tenderade löne- och arbetsvillkor att förbättras jämfört med förhållandena på andra håll i landet. I exempelvis Ghana fanns det betydande skillnader i anställningsvillkoren för fackligt organiserade respektive oorganiserade byggbolag.

Dessa studier i 10 länder visade att arbetarna i kinesiska företag har svårt att utöva sina rättigheter. Generalsekreteraren för byggfacket i Ghana uttryckt frustration över fackföreningar i Afrika när han sa att kinesiska företag "representerar unika utmaningar för fackföreningars arbete" särskilt inom byggnads- och gruvsektorn. Generellt är facklig organisering av arbetare på korttidskontrakt, som i många byggprojekt, komplicerat och tidsödande. Men fackföreningarna klagar på att det är mer utmanande att organisera arbetare i kinesiska företag. Fackföreningarna ser kinesiska företag i Afrika som ett "direkt hot" mot det begränsade sociala skydd som fackförbund hittills har uppnått genom kollektivavtal. Även i de fall där arbetare är fackligt organiserade är de kinesiska arbetsgivarna ovilliga att engagera fackföreningar i kollektiva förhandlingar. Och där de överens om att inleda förhandlingar låtsas de att de inte kan kommunicera effektivt på det officiella språket (engelska) eller något av de lokala språken. Fackförbunden klagar över att förhandlingarna med kinesiska arbetsgivare är smärtsamt långsamma och omständiga, eftersom dessa hänvisar till mandat de har från sina chefer i Kina. I de flesta afrikanska länder finns lokala arbetsgivarorganisationer som främjar förhandlingar mellan sina medlemmar och fackföreningar. Men kinesiska företag har vägrat att ansluta sig till dessa föreningar. Fackförbunden är frustrerade eftersom förhandlingar med kinesiska

företag har sträckt dem till bristningsgränsen både vad gäller finansiering, personal och tid.

Repressalier och kränkningar av arbetarnas rättigheter

Flera av de grundläggande ILO-konventionerna har ofta kränkts av kinesiska arbetsgivare. Dessa inkluderar rätten till facklig anslutning, till kollektiva förhandlingar, rätt till lika löner och skydd mot diskriminering. Även grundläggande rättigheter såsom betald semester ignorerades ofta och påtvingat övertidsarbete (ofta utan ytterligare ersättning) förekom i flera länder. I de flesta fall kände anställda att de inte hade annat val än att arbeta övertid, även utan extra lön. De fruktade att vägran att göra detta skulle resultera i uppsägning. I Botswana hotades arbetare med avsked om de hade rapporterat arbetsrättsliga missbruk med förhållanden till myndigheterna. I Zimbabwe var de flesta arbetstigare vid kinesiska företag helt enkelt tvingade att arbeta övertid och i Ghana var anställda vid en kinesisk byggarbetsplats helt enkelt tillsagda att arbeta 9 -12 timmar per dag under sju dagar i veckan - i strid med nationell arbetsrätt. Arbetare visste att en vägran att arbeta så många timmar automatisk skulle leda till uppsägning.

En särskilt allvarlig form av kränkning av arbetarnas rättigheter var "inlåsnig" av arbetare under arbetstid. De kunde inte ens lämna fabriken lokaler under raster och därmed kränktes deras grundläggande rättighet till fri rörlighet. I Malawi måste våra forskare kommunicera med arbetare genom ett fönster eftersom arbetarna var inlåsta i fabriken under sin lunchrast. Sådana metoder utsatte också de anställda för en enorm personlig fara som visades sig genom flera tragiska händelser. I exempelvis Nigeria dödades 20 arbetare vid en brand eftersom de var inlåsta i en kinesisk gummi- och plastfabrik. I Kenya dödades 29 arbetare som hade låsts inne då deras fabrik brann 2007.

I vissa fall använde kinesiska företag sig av slavarbetare som de fått genom internationella arbetskraftsmäklare. Detta rapporterades från Botswana där en person med kinesisk nationalitet var tvungen att tvångsarbeta för Zheng Ming Knitwear utan lön. Fall av fysiskt våld och verbala övergrepp rapporterades vid kinesiska företag i Malawi.

Hälsa och säkerhet

Hälso- och säkerhetsfrågor gavs liten uppmärksamhet i kinesiska företag. I fallstudierna förekom en nästan enhetlig bild om ignorerade säkerhetsåtgärder. Det fanns ingen utbildning i hälso- och säkerhetsfrågor vid något av de kinesiska företagen. Endast mycket få kinesiska arbetsgivare försåg sina anställda med skyddskläder och -utrustning och de lokala kraven för att skydda arbetarnas hälsa till stor del ignorerades. I exempelvis Malawi måste arbetare blanda cement med sina bara händer och i ett kinesiskt byggföretag i Botswana fick arbetarna själva betala för stövlar och overaller. I Namibia stoppades arbetet vid ett

kinesiskt byggföretag tills grundläggande hälso- och säkerhetskrav uppfyllts.

Toaletterna i de flesta kinesiska företagen befanns vara i ett bedrägligt skick och innebar allvarliga hälsorisker för arbetarna. I vissa fall användes också toaletterna som omklädningsrum och även som "lunchrum" där arbetarna åt.

Diskriminering och orättvisa arbetsförhållanden

Fallstudierna fann många fall av diskriminering och orättvisa arbetsförhållanden. Sexuella trakasserier upptäcktes i Namibia och Kenya och alla kvinnliga arbetare i Malawi behandlades som "tillfälligt anställda" och därmed nekades många av de fördelar som männen erhöll. Fallstudierna fann också kränkningar av rätten till betald mödraledighet - även om den var inskriven i nationell arbetslagstiftning, såsom i Angola. I vissa länder tenderade kinesiska arbetsgivare att säga upp kvinnliga arbetare när de blev gravida

I Sydafrika och Namibia bröt kinesiska företag mot bestämmelser i lagstiftning om positiv särbehandling. Kinesiska arbetsgivare verkade okunniga om de rättsliga bestämmelser som syftar till att främja anställning och befordran av kvinnor, personer med funktionshinder och de medborgare som missgynnades under apartheidtiden. Kinesiska företag tenderade att anställa afrikanska arbetare för uppgifter till mycket låga löner samtidigt som de importerade kinesiska chefer och arbetsledare för bättre betalda positioner. I Zambia, fanns ett tydligt fall av diskriminering där lokala chefer tjänade betydligt mindre än deras kinesiska motsvarigheter - även när de utförde motsvarande arbetsuppgifter på samma företag. Samma trend observerades i Kenya.

Sammantaget befanns anställningsförhållanden på kinesiska företag i Afrika att vara undermåliga, kännetecknade av omfattande åsidosättande av arbetarnas rättigheter.

Möjligheter för fackliga ingripanden

Ökningen av kinesiska investeringar i Afrika har kommit vid en tidpunkt när många afrikanska fackföreningar står inför svåra utmaningar. Fackföreningar i många länder söder om Sahara har inte återhämtat sig från medlemstappet och ekonomiska förluster som de drabbades av under 1990-talet till en följd av IMF:s och Världsbankens strukturanpassningsprogram som ledde till massuppsägningar inom den offentliga sektorn och privatiseringen av statliga företag. I de flesta afrikanska länder utgör anställda inom den offentliga sektorn merparten av fackföreningarnas medlemmar. Nedskärnings- och privatiseringspolitiken hade därmed en förödande effekt för fackföreningar.

De kombinerade effekterna av privatiseringar och massaåtstramningspolitik innebar en dramatisk minskning av fackligt medlemskap i Afrika under 1990-talet. I Ghana tappade Trade Unions Congress (TUC) nästan en fjärdedel av sina medlemmar under denna period och har ännu inte återhämtat sig helt från förlusten. En filial till TUC, National Union of

Seamen (NUS) förlorade mer än 80 % av sina medlemmar när Ghanas statligt ägda rederi Black Star Line privatiserades. Samma politik genomfördes i Zambia, Tanzania, Uganda och i många andra länder söder om Sahara. Följaktligen förlorade fackföreningar sin huvudsakliga inkomstkälla, dvs medlemsavgifter, och har fortsatt vara svaga.

Botswana har ingen erfarenhet av strukturanpassningsprogram. Men även där har fackligt medlemskap minskat under de senaste åren delvis beroende på nyliberal ekonomisk politik som gynnar kapitalet på bekostnad av arbetskraften. Färsk rapport visar att det finns mellan 100 000 och 120 000 fackligt organiserade arbetare i Botswana av totalt 301 978 anställda inom den formella sektorn av ekonomin. Det visar på en facklig anslutningsgrad på cirka 30 %, av de som har en formell sysselsättning. Byggsektorn i Botswana är fortfarande oorganiserad sedan Construction and Wood Workers' Union kollapsade för några år sedan. Botswana Manufacturing and Packaging Workers' Union överlever men har enbart lyckats fackligt organisera cirka en procent av arbetstagarna inom den sektorn. Botswana Commercial and General Workers' Union, Botswana Wholesale Furniture and Retail Workers' Union och Botswana Beverages and Allied Workers' Union har haft obetydlig inverkan på arbetsförhållandena inom detaljhandeln. Inga förändringar har skett av arbetsrätten i Botswana men kollektiva förhandlingar begränsas fortfarande i många organisationer. Den fackliga rörelsen har inte tillräcklig förmåga att analysera och följa den nationella arbetsmarknadens trender för att främja anständiga arbetsvillkor i landet. Fackföreningarna i Botswanas tycks vara maktlösa inför regeringens beslutsamhet att attrahera och behålla utländska investeringar.

De ekonomiska svårigheter som kännetecknat fackföreningarna har haft en negativ inverkan på deras rekryteringsmöjligheter och deras förmåga att aktivt engagera arbetsgivare och regering. Situationen har förvärrats på grund av sysselsättningens växande "informalisering". Redan omkring 90% av den yrkesverksamma befolkningen är anställda i en eller annan form i den informella ekonomin. Då det är svårt att organisera arbetare inom den informella ekonomin har fackföreningarna traditionellt sina medlemmar inom den formella sektorn som i de flesta afrikanska länder utgör enbart omkring en tiondel av den totala arbetskraften. Vissa fackföreningar gör ansträngningar för att öka sitt medlemsantal genom rekrytering inom den informella ekonomin. Men det är fortfarande en lång väg att gå. Fackligt medlemskap har fortsatt att minska i Afrika. För närvarande är den genomsnittliga organisationsgraden mindre än 10 %.

Som en del av de strukturanpassningsprogrammen var afrikanska regeringar tvingade att genomföra arbetsrättsliga reformer med målet att attrahera och behålla utländska investerare. Följaktligen är vissa kategorier av arbetare enligt lag inte tillåtna att bilda eller gå med i fackföreningar. I

Ghana trädde den nu gällande arbetsrätten i kraft 2003 och den förbjuder polisen, räddningstjänsten och fängelsepersonal att bilda eller gå med fackföreningar. Även av de som är tillåtna att bilda fackföreningar, vissa kategorier av sk väsentliga arbetare, tillåts inte att strejka, t ex vårdpersonal i Ghana. Arbetsgivare i Ghana har rätt att säga upp anställd arbetare utan någon anledning. Detta har resulterat i mindre säkra arbetstillfällen och inkomster.

Historiskt sett har kollektivavtal varit det mest effektiva verktyget för fackliga ingripanden. Fackföreningarna har förlitat sig på kollektivavtal (med stöd av strejker när förhandlingarna misslyckats) i sin kamp för bättre löner och arbetsvillkor. Men detta verktyg kan bara användas när arbetstagarna är fackligt organiserade och facket har erkänts vara den legitima företrädaren för arbetstagarna. Arbetsgivare som vill undvika den kollektiva förhandlingsrätten brukar göra det genom att blockera det fackliga organiserandet. Precis så är fallet med många kinesiska arbetsgivare. De använder både öppna och subtila metoder för att hindra sina anställda från att bilda eller gå med fackföreningar och därigenom förneka de fackliga organisationerna möjlighet att använda sig av det mest effektiva verktyget – kollektivavtal.

Trots dessa frustrationer har fackföreningar i Afrika lyckats organisera arbetare i ett fåtal kinesiska företag och vidtagit åtgärder för att hantera sina medlemmars problem. Byggfacket i Ghana presenterade detaljerade uppgifter om hur de arbetar med kinesiska företag. Först framförde facket klagomål till tjänstemän vid kinesiska ambassaden i Ghana. Mötena med ambassaden gav facket en möjlighet att officiellt uppmärksamma dem på de förfärliga förhållandena i kinesiska företag verksamma inom byggsektorn. För det andra presenterade facket flera klagomål på arbetsrättsliga kränkningar för National Labour Commission (NLC) - det organ som ansvarar för att förebygga och lösa arbetsmarknadskonflikter. För det tredje samarbetar fackförbundet med sin nigerianska motsvarighet att utveckla en gemensam (regional) strategi för att hantera de speciella utmaningarna från kinesiska investerare i de båda länderna. Slutligen har förbundet rapporterat om de orättvisa arbetsförhållandena i kinesiska företag inom byggsektorn genom det ansvariga ministeriet för arbeten och bostäder. I sin inlaga till ministeriet rekommenderade förbundet fackföreningars deltagande i förhandlingarna med kinesiska investerare inom byggsektorn. Förbundet föreslog också att regeringen borde främja arbetsrättsliga normer i upphandlingsprocessen så att kinesiska investerare skulle vara medvetna om dessa normer och föreskrifter innan de tecknar avtal med landet.

Liksom sina motsvarigheter i Ghana upplever namibiska fackföreningar många utmaningar i sina kontakter med kinesiska företag. Arbetare intervjuade i Namibia, lägger skulden för brott mot arbetsrätt vid kinesiska företag på den namibiska

regeringen. De hävdade att regeringen har makten att skydda namibiska arbetare men den vägrar att göra det då den är rädd att Namibia kan förlora utländska investerare om arbetsrätten är strikt verkställd. Metal and Allied Namibia Workers' Union (MANWU) föreslår inrättandet av en kommitté bestående av företrädare för alla parter, inklusive fackföreningar och ministerier för att övervaka efterlevnaden av arbetsnormer inom byggsektorn. Vid tidpunkten för studien var förberedelser igång om att inrätta ett råd för byggnadsindustrin. Rådet kommer att fungera som ett reglerande organ som kommer att säkerställa efterlevandets av alla relevanta lagar inom byggnadsindustrin. Handelsattachén vid den kinesiska ambassaden i Namibia antydde att den kinesiska ambassaden har inrättat en kinesisk byggnadsförening för att se till att kinesiska företag förstår nationella lagar och följer bestämmelserna. Arbetare inom detaljhandeln i Namibia föreslog en allindustriell minimilön som ett sätt att skydda dem från exploatering. De föreslog vidare att fackföreningar verksamma i kinesiska företag ska förenas och skapa en gemensam front för att förhandla med de kinesiska arbetsgivarna.

I Sydafrika kunde fackföreningarna tidigare organisera arbetarna ganska lätt. Men de kinesiska företagen har börjat anta en rad olika strategier för att försvåra för fackföreningar. Till exempel började de att anställa arbetare på korttidskontrakt. Arbetare som anslöt sig till fackföreningar riskerar att inte få sina kontrakt förnyade. Arbetare är därför ovilliga att gå med i facket eftersom de har svårt att tro att facket fungerar för att skydda deras rättigheter och intressen.

För att få de kinesiska företagen att följa arbetsreglerna rekommenderas att fackföreningar ska bilda allianser med lokala organisationer och eventuellt bojkotta produkter som tillverkats av kinesiska företag som inte följer arbetsrättsliga normer. Fackföreningarna kan använda ILOs grundläggande normer och nationell arbetsrätt som grund för att mobilisera mot kinesiska företag som inte följer nationell arbetsrätt, normer och praxis. Facket måste också försöka förhandla med kinesiska företag på regional nivå genom International Trade Union Confederation (ITUC-Afrika) och Organisation of African Trade Union Unity (OATUU). Samarbetet mellan de kontinentala fackliga organisationerna (dvs. ITUC-Africa och OATUU) och det kinesiska fackliga centret (ACTFU) rekommenderas som ett sätt att föra fram de dåliga praxis hos kinesiska företag som är verksamma i Afrika till de kinesiska myndigheterna.

I Zambia är det fackliga svaret på kinesiska företags övergrepp blandat. Liksom i andra afrikanska länder är arbetstagare i Zambia tillåtna enligt lag att fritt bilda eller ansluta sig till fackföreningar. Men kinesiska företag anställer oftast tillfällig arbetskraft för att undvika facklig anslutning. Ett exempel är den kinesiskt ägda koppargruvan NFC Afrika Mining Plc Chambisi. Av en totalt lokal arbetsstyrka på 2 000 anställda är endast 52 fackligt anslutna. Resten var antingen på kontrakt som sträcker sig från ett till fem

år eller tillfälligt anställda. Gruvfacket fortsatte att sätta press på ledningen att sluta med tillfälliga kontrakt och att tillåta alla arbetare att ansluta sig till fackföreningen. Fackföreningar har sedan organiserat och rekryterat tillfälligt anställda till facken.

Erfarenheterna i Zambia bekräftar behovet av en mer aggressiv strategi att organisera i kinesiska företag. Dessutom är det viktigt att fackföreningarnas beslutsstrukturer i företagen utformas så att de kan säkerställa en effektiv representation. Global Union Federations (GUFs) roll kommer att vara avgörande i detta avseende. GUFs kan stödja sina medlemsförbund runtom i Afrika för att ta itu med kineserna på ett mer samordnat sätt. De kan hjälpa fackföreningarna att bygga upp kapaciteten i sina avdelningar i Afrika att utveckla gemensamma lösningar gentemot utländska investerarna. Byggandet av allianser kan också bidra till att förbättra arbetsvillkoren och för att återställa förtroendet för fackföreningarna.

Fackföreningar i Malawi som leds av Malawi Congress of Trade Union (MCTU) har antagit olika tillvägagångssätt i förhållande till kineserna. För det första har de i likhet med sina motsvarigheter i Ghana sett till att dåliga arbetsförhållanden i kinesiska företag meddelats den kinesiska ambassaden. Den kinesiska ambassadören har försäkrat Malawi Congress of Trade Unions (MCTU) ledarskap att ambassaden kommer att samarbeta med de fackliga organisationerna och regeringen och se till att de kinesiska investerarna följer nationell arbetsrätt. Dessutom planerar facken att påbörja en mer aggressiv facklig kampanj inkluderande utbildningskampanjer i radion för att uppmuntra arbetstagarna att utöva sina rättigheter att fritt gå med i eller bilda fackföreningar. Fackföreningarna uppmuntrar också Employers Consultative Association of Malawi (ECAM) att utvidga sitt medlemskap till att omfatta de kinesiska arbetsgivarna. Förbunden är av den uppfattningen att ECAM effektivt kan underlätta engagemang mellan fackföreningar och kinesiska företag i den fackliga processen och i kollektiva förhandlingar. De kinesiska företagen kommer också att gynnas av ECAM's kulturinriktade program. MCTU planerar att väcka frågor om arbetsförhållanden via kinesiska företag i deras nationella trepartsdialog.

Afrikanska fackföreningar föreslog en rad åtgärder som måste vidtas för att säkerställa socialt och rättsligt skydd för arbetare i kinesiska företag. Dessa innefattar:

Fackföreningsföreträdare ska lära sig det kinesiska språket (mandarin)

Fackföreningar identifierade språkbarriär som är en av de faktorer som hämmar en smidig arbetsrelation med kinesiska företag. Kinesiska ledare har svårt att kommunicera på engelska, som är det officiella språket i alla de länder där studien utfördes (utom Angola där det officiella språket är portugisiska). Det föreslogs att fackliga organisatörer som kommer i kontakt med kineserna bör lära sig kinesiska. För att minska kostnaderna föreslogs det vidare att ITUC-

Afrika och OATUU skall samarbeta med All China Federation of Unions (ACFTU) för att underlätta denna process. Tom Mboya College i Kisumu i Kenya kan fungera som en mötesplats för att anordna sådana språkprogram för fackliga företrädare. Kapacitetsuppbyggnad i språk bör inte begränsas till fackliga organisatörer. Fackliga centra måste arbeta med sina regeringar, arbetsgivarorganisationer och kinesiska ambassader för att översätta alla relevanta juridiska dokument till kinesiska för att göra det lättare för kinesiska chefer att lära sig lagarna.

Minimilön och annan arbetsrätt

Låga löner är ett av de gemensamma dragen i kinesiska företag över hela kontinenten. Fackföreningar är allmänt överens om att ett sätt att hantera detta är en nationell lagstiftning om minimilöner. I länder där en sådan finns, betalar dock vissa arbetsgivare fortfarande sina anställda under minimilönen eftersom relevanta institutioner är oförmögna att övervaka det. Facket måste inleda kraftfulla kampanjer för påtryckningar på sina regeringar att genom sina myndigheter övervaka arbetsförhållandena på företagsnivå i synnerhet i de kinesiska företag som är kända för att kränka arbetarnas rättigheter. I detta sammanhang kan det vara lämpligt att driva på arbetarvänliga parlamentariker att ta upp relevanta arbetsmarknadsfrågor i parlamentet och påverka lagstiftningen till förmån för arbetarna. Fackföreningarna måste också bli mer kraftfulla i sin syn på kollektivavtal och få kinesiska företag till förhandlingsbordet.

Behov av samordnad strategi på regional och kontinental nivå

Regeringar i Afrika är desperata att attrahera och behålla investerare i sina länder. Strävan efter ökade investeringar leder till en "kapplöpning mot botten" i den meningen att regeringar ignorerar arbetsrättslig lagstiftning i syfte att locka investerare. Metoden att ta itu med denna fråga är att anta engemensam investeringspolitik antingen på regional nivå eller på kontinental nivå. Återigen kan ITUC-Afrika och OATUU verka för en sådan samordnad strategi genom att först utveckla förslag från den afrikanska arbetarrörelsen och sedan påverka Afrikanska unionen och medlemsländerna att anta en mer selektiv och strategisk gemensam politik för utländska investeringar.

Kapacitetsuppbyggnad för fackliga ledare och förhandlare i arbetsrätt och arbetsmarknadsrelationer

Fackföreningar erkänner att i vissa fall är deras företrädare oförmögna att förhandla med de kinesiska cheferna på grund av bristande erfarenhet. Detta gäller särskilt vid företagsnivå. Fackföreningarna måste därför intensifiera utbildning av fackombud och andra fackliga ledare. Fackföreningarna måste också utveckla sin forskningskapacitet för att övervaka arbetsvillkoren i kinesiska företag.

Social dialog

I de flesta afrikanska länder finns det mekanismer för tre- eller tvåparts samråd mellan arbetare, arbetsgivare och regering. Men detta samråd görs oftast på ad hoc-basis och de frågor som diskuteras på dessa forum är vanligen begränsade i sin omfattning. Inom ramen för ILOs agenda för arbete under anständiga villkor* måste facket börja utvidga omfattningen av trepartssamråd att omfatta andra arbetsplatsfrågor såsom arbetstid, sjukledighet med lön, betald semester, vilotid, social trygghet, sjukvård, skydd för arbetare med särskilda behov, mödraledighet och rättigheter för gravida kvinnor, migrantarbetare, hemarbetande, ursprungsfolk och stamfolk; arbetarskydd och hälsa, 'community protection', lösning av arbetsmarknadskonflikter, arbetsförmedling och kompetensutveckling.

Fackföreningar bör genom sina forskningsenheter kunna regelbundet dokumentera systematiska kränkningar vid kinesiska företag och informera arbetsgivarna och regeringen. Fackföreningar bör också överväga att rapportera allvarliga kränkningar till ILO för ytterligare åtgärder på internationell nivå, om regeringarna och arbetsgivarna är ovilliga eller oförmögna att hantera sådana fall på nationell nivå.

Allianser, opinionsbildning och kampanjer

Fackföreningarna verkar vara överens om att de inte kan kämpa ensamma och att det finns ett behov av att bilda allianser med andra organisationer i det civila samhället för att mobilisera arbetare, studenter och övriga kring agendan för anständigt arbete. Sådana kampanjer och sådant opinionsbildningsarbete måste utvidgas till att omfatta villkor och innehåll för investeringspolitik som ett medel för att pressa regeringar och för att förhindra arbetsrelaterade frågor från att offras till förmån för utländska investeringar.

Vidareutveckla alternativen till den nyliberala agendan

Ännu mer avgörande blir att bygga strategiska allianser med progressiva organisationer i Afrika som motvikt för den skenande globala kapitalismen. Den nuvarande globala ekonomiska krisen har haft förödande effekter på arbetande människor, även i industriländerna. Detta är utan tvekan resultatet av den nyliberala globaliseringen som placerade ekonomisk tillväxt framför alla sociala överväganden. Överdrivna kapitalistiska tendenser har förpassat social välfärd till utvecklingsparadigmens sidolinje. Den globala krisen skapar möjlighet för fackföreningar att intensifiera opinionsbildning och kampanjer för alternativ till den nyliberala dagordningen i Afrika. Ett viktigt exempel i detta sammanhang är det initiativ som kallas "Alternativ till nyliberalismen i södra Afrika" (ANSA).

* ILOs agenda för arbete under anständiga villkor (Decent Work Agenda), antogs 1999. Red.anm.

Sammanfattning

Relationen mellan Kina och Afrika har förändrats betydligt under åren. Under 1960- och 1970-talet styrdes kinesiska förbindelser med afrikanska länder av ideologiska överväganden, där Kina såg sig som ett alternativ till både väst och Sovjetunionen. Under den tiden bestod Kinas stöd främst av moraliskt och materiellt stöd till befrielsekampen. Under 1980-talet övergick förhållandet till ekonomiskt samarbete baserat på gemensamma mål. Sedan det "kalla kriget" upphört fäste Kina betydelse för både politiska och ekonomiska fördelar och framställde sig som en attraktiv ekonomisk partner och politisk vän. För afrikanska regeringar framstod detta ett alternativ till "Washington Consensus" och kallades "Peking Consensus", dvs stöd utan inblandning i interna angelägenheter.

Kinas engagemang i Afrika i dag är mindre motiverat av ideologiska överväganden utan bygger på en kommersiell agenda som syftar till att upprätthålla snabb industrialisering och ekonomisk tillväxt. Kinas "socialistiska marknadsekonomi" drivs av marknadsorienterade statligt ägda företag och dess intressen i Afrika är inriktade på energiresurser och mineraler för att försörja dess industrialiseringsprogram. Kinesiska investeringar i och handel med Afrika har ökat kraftigt under de senaste åren, även om Europa och USA fortfarande är de dominerande källorna till utländska investeringar och är viktigaste marknaderna för afrikansk export.

Betydelsen av de kinesisk-afrikanska relationerna har ökat kraftigt under de senaste åren och denna utveckling kommer att fortsätta. För närvarande är de "traditionella" ekonomiska relationerna med Afrikas tidigare kolonialmakter i Europa såväl som med USA och Japan fortfarande långt starkare. Afrika har nu möjlighet att forma sina relationer med Kina annorlunda. På politisk nivå verkar detta ganska enkelt på grund av Kinas politik om icke-inblandning i interna angelägenheter och på grund av dess vilja att se till Afrikas problem. Termen "Peking Consensus" används för att beskriva hur Kina handlar gentemot andra länder. Kina fokuserar på bilateral handel och en stark roll för staten snarare än på privatiseringar och frihandel. Till skillnad från de nyliberala strukturanpassningsprogram som Världsbanken och IMF införde för Afrika, kräver Kina inte privatisering, handelsliberalisering eller nedskärningar i sociala utgifter, och lämnar i stället projektbaserat stöd på grundval av bilaterala avtal. Dock blir politiken om "icke-inblandning" problematisk när den översätts till stöd för diktatoriska regimer som därmed kan förlänga sin tid vid makten.

På det ekonomiska planet utgör möjligheter till fördelar för Afrika långsiktigt en betydligt större utmaning i Kina-Afrika-relationen. Det finns betydande skillnader i utvecklingsnivå och kapacitet mellan Kina och de afrikanska staterna. Den syd-afrikanske forskaren Dot Keet har sagt att "Afrika onekligen kan få (viss) kvantitativ avkastning, men det är Kina som kommer att få ytterligare stor

kvalitativ fördel genom de materiella och finansiella resurser det får från Afrika. Alltså inget verkligt scenario om lika utveckling i en sådan situation”. De nuvarande handelsförbindelserna med Kina följer i stort sett det koloniala och nyliberala mönstret av Afrika som en exportör av råvaror och en importör av färdiga produkter. Detta mönster kan vara bra för Afrikas handelspartner men inger föga löfte för kontinenten i kampen för att ta itu med de brännande sociala problemen såsom massarbetslöshet och fattigdom. Därmed behöver kvaliteten i Kina-Afrika-relationer ändras väsentligt för att kunna vara till nytta för Afrika.

En ny ekonomisk relation måste byggas kring Afrikas egen strategiska utvecklingsagenda. Kineserna kan inte anklagas för att driva sina särskilda utvecklingsmål, som inkluderar tillgång till råvaror och energiresurser som behövs för att upprätthålla landets industrialiseringsprogram. Afrikanska regeringar måste fastställa sin egen dagordning när det gäller lokal anrikning, kompetens, teknologiöverföring och industrialisering. Utifrån dessa mål måste Afrika förhandla till bästa möjliga avtal med potentiella investerare, även de från Kina. I avsaknad av en strategi från afrikanska regeringar kommer kinesiska investeringar i Afrika att vara av begränsad nytta för Afrikas utveckling.

Afrikanska arbetare har drabbats av arbetsförhållanden och metoder som helt enkelt är oacceptabla. Detta uttrycktes av namibiska arbetare som beskrev kinesiska affärsmän som ”nya koloniserare” som behandlade arbetare på samma exploaterande och nedlåtande sätt som de tidigare koloniserarna. Fackföreningar över kontinenter har uttryckt djup oro över hur de och deras medlemmar behandlas av kinesiska företag. Den systematiska kränkningen av arbetarnas rättigheter undergräver legitimiteten och trovärdigheten för fackföreningar. Fackföreningars relevans kommer att fortsätta ifrågasättas i en situation där de inte kan förhindra exploatering av arbetare. I praktiken har flertalet arbetstagare i många afrikanska länder mycket få eller inga rättigheter; en stor andel av de sysselsatta är tillfälligt anställda, utan någon anställningstrygghet, med låga inkomster och utan social trygghet. ILOs agenda för arbete under anständiga villkor är fortfarande en avlägsen dröm för många afrikanska arbetare.

Fackföreningarna är medvetna om hotet om att bli överflödiga om de inte kan stoppa exploaterande metoder vid kinesiska och andra företag. I många fall är kinesiska företag inte de enda syndarna men är ofta bland de arbetsgivare som ger de sämsta arbetsvillkoren. Detta bekräftades tydligt av länderstudien. De afrikanska fackföreningarna kämpar för att rekrytera medlemmar och att representera dem effektivt vid kinesiska företag. Endast små framsteg har gjorts för att undanröja eller åtminstone kraftigt minska arbetsrättsliga kränkningar då kinesiska arbetsgivare tenderar att nonchalera fackföreningar och avskräcka anställda från att ansluta sig genom

hot om uppsägning.

Fackföreningarna bör bekräfta sitt engagemang för de grundläggande värdena genom att effektivt hantera de utmaningar som den ökande förekomsten av kinesiska företag i Afrika utgör. Social dialog och samarbete med ”arbetsmarknadens parter” på nationell nivå kan vara en strategi för att avslöja oseriösa arbetsgivare och pressa dem att acceptera arbetarnas rättigheter och bättre arbetsvillkor. Likaså kan tryck utövas på kinesiska ambassader att se till att ”deras” företag sköter sig bättre. Dock bestäms framgången till stor del av fackens egna organisatoriska styrka och förmåga att rekrytera och behålla medlemmar och framgångsrikt försvara deras intressen. Denna grundläggande byggsten måste läggas på lokal och nationell nivå, men det finns också ett behov av en samordnad strategi på kontinental nivå genom de afrikanska fackliga organisationerna ITUC-Afrika och OATUU. Kränkningar av arbetare upphör endast om arbetarna är fackligt organiserade och har en kollektiv röst som de kan använda för att effektivt skydda sina egna intressen på företagsnivå. Kapacitetsuppbyggnad på företagsnivå är därför avgörande. Det är det mest effektiva sättet som facket kan hantera de utmaningar som konfronterar dem när de för handlar med kinesiska företag. Nationella fackliga centra måste därför leda kampen för att uppnå anständigt arbete för alla arbetare i frizonerna, de anställda i kinesiska företag och många andra som fortsätter att missbrukas trots förekomsten av fackföreningar och skyddslagstiftning.

På kontinental och internationell nivå måste fackföreningarna gemensamt kämpa för ett mer selektivt och målinriktat tillvägagångssätt när det handlar om utländska investerare, inklusive kineserna. Som tidigare nämnts måste detta vara baserat på Afrikas egna utvecklingsprioriteringar och respekt för arbetarnas rättigheter såsom icke förhandlingsbara. Den skenbara trade-off-effekten mellan mindre skydd för arbetare och högre investeringar och sysselsättning måste exponeras som falsk. Strategin ”låg lön - låg kompetens” för att uppnå sysselsättning och industrialisering har inte fungerat och har resulterat endast i skapandet av ett stort antal sysselsatta ”fattiga arbetande” - människor som är fångade i fattigdom. Fackföreningar har behov att påskynda en helt annan strategi som bygger på anständigt arbete, mänsklig värdighet och ett liv utan fattigdom. De afrikanska fackföreningarna är inte ensamma i denna sträva och kan ingå strategiska allianser med progressiva organisationer på kontinenten och i resten av världen, inklusive arbetstagare i Kina som själva kämpar mot exploaterande metoder.

Det finns möjligheter att utveckla en meningsfull dialog mellan fackliga rörelser i Afrika och Kina. För närvarande träffar kinesiska och afrikanska fackliga aktivister varandra bara i samband med internationella konferenser eller utbyten i USA eller Europa och därför inte får en chans att utveckla en oberoende dagordning. Det är kinesiska och afrikanska fackföreningsmedlemmars

och fackföreningsaktivisters ansvar att tänka kreativt om hur man kan utveckla en dialog som kan fördjupa förståelsen för varandras villkor och som leder till alternativa strategier för engagemang.

Globala företag verksamma både i Kina och Afrika använder liknande strategier för att exploatera arbetare. De sociala och arbetsmässiga förhållandena är likartade i Afrika och Kina och det visar sig att den progressiva arbetarrörelsen och fackföreningsaktivister möter liknande utmaningar när det gäller facketts möjligheter att ta upp arbetarnas krav på ett effektivt sätt och organisera anställda i “nya” av anställningsformer som tillfälliga och informella arbeten.

Även om många företrädare för de afrikanska facken besöker Kina på inbjudan av ACFTU, finns det ingen verklig dialog om villkoren för arbetare och utveckling av strategier för att skapa solidaritet kring angelägna frågor såsom informella och otrygga arbeten, socialt skydd och organisering av migrantarbetare. Exempelvis bör afrikanska fackföreningar informera ACFTU om arbetsrättsliga kränkningar vid kinesiska företag i sina länder och begära hjälp och solidaritet. Om afrikanska fackföreningar inte kan visa att de får någonting från ACFTU kommer deras besök i Kina att i fortsättningen ses som “facklig turism”. Behovet av att förstå varandra måste prioriteras och det finns ett behov av ett utbytesprogram riktat till arbetare på gräsrotsnivå snarare än just fackliga tjänstemän. Att förstå varandras miljöer och kamp kan inte bara bekämpa rasism och splittring utan också bana väg för samordnade åtgärder på internationell nivå i framtiden.

Sammanfattningen av rapporten återges i svensk översättning med tillstånd av African Labour Research Network (ALRN).

Rapporten (421 sidor) kan i sin helhet laddas ner från SASKs hemsida (SASK - Trade Union Solidarity Centre of Finland - har givit finansiellt stöd till African Labour Research Network (ALRN) vilket möjliggjort rapporten), använd följande adress: www.sask.fi/@Bin/298928/China-Africa+Report+2009-final.pdf

Förkortningar som förekommer i rapporten

ACFTU - All China Federation of Trade Unions
 AGI - Association of Ghana Industries
 AGOA - Africa Growth and Opportunity Act
 ALRN - African Labour Research Network
 ANIP - National Agency for Private Investment (Angola)
 ANSA - Alternatives to Neo-liberalism in Southern Afrika
 AU - African Union (Afrikanska unionen)
 BPA - Bui Power Authority
 CAC - Corporate Affairs Commission (Nigeria)
 CBMWU - Construction and Building Materials Workers Union
 CCB - China Construction Bank
 CNOOC - China National Overseas Oil Company Limited
 CNPC - China National Petroleum Corporation
 COVEC - China Overseas Engineering Company
 CPC - Kinas kommunistiska parti
 DRC - Demokratiska republiken Kongo
 ECAM - Employers' Consultative Association of Malawi
 EPZ - Exportfri zon
 FDI - Utländsk direktinvestering
 FOCAC - Forum for China-Africa Cooperation
 BNP - Bruttonationalprodukt
 GIPC - Ghana Investment Promotion Centre
 GTUC - Ghana Trades Union Congress
 GUF - Global Union Federation
 IAZ - Investment Approval Committee (Malawi)
 IBWF - International Building Workers Federation
 ICBC - Industrial and Commercial Bank of China
 ICESR - International Convention on Economic, Social and Cultural Rights (Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter)
 ILO - International Labour Organisation (Internationella arbetsorganisationen)
 IMF - International monetary Fund (Internationella valutafonden)
 IPC - Investment Promotion Centre
 ITUC - International Trade Union Confederation
 KIA - Kenya Investment Authority
 KRA - Kenya Revenue Authority
 LaRRI - Labour Resource and Research Institute (Namibia)
 MANWU - Metal and Allied Namibia Workers Union
 MCTU - Malawi Congress of Trade Unions
 MHRSS - Ministry of Human Resources and Social Security
 MIPA - Malawi Investment Promotion Agency
 MNC - Multinational Corporation (Multinationellt företag)
 NGO - Non-Governmental Organisation (Icke-statlig organisation)
 NLC - Nigeria Labour Congress
 NLC - National Labour Commission (Ghana)
 NNPC - Nigeria National Petroleum Corporation
 NUS - National Union of Seamen (Ghana)

OATUU - Organisation of African Trade Union Unity
 OECD - Organisation for Economic Cooperation and Development (Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling)
 OHS - Occupational Health and Safety
 PHCN - Power Holding Corporation of Nigeria
 PRC - Folkrepubliken Kina
 SAPs - Strukturanpassningsprogram
 SIIC - Shanghai Industrial Investment Corporation
 SOE - Statligt ägda företag
 TNCs - Transnational Corporation (Transnationella företag)
 UDHR - Universal Declaration of Human Rights (Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna)
 UN - United Nations (Förenta Nationerna)
 UNDP - United Nations Development Programme (FNs Utvecklingsprogram)
 ZDA - Zambia Development Agency